Crna Gora

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU AKCIONOG PLANA ZAPOŠLJAVANJA I RAZVOJA LJUDSKIH RESURSA ZA 2016. GODINU

Podgorica, april 2017. godine

Sadržaj

Uvodne napomene 3

1. Strateški okvir politike zapošljavanja 4

2. Realizacija mjera i aktivnosti iz Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2016. godinu 6

2.1. Prioritet I: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti 6

2.2. Prioritet II: Efikasno funkcionisanje tržišta rada 11

2.3. Prioritet III: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada 13

2.4. Prioritet IV: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva 18

3. Osnovne karakteristike i kretanja na tržištu rada u toku 2016. godine 22

3.1. Kretanje osnovnih pokazatelja tržišta rada u 2016. godini 22

Lista skraćenica 28

PRILOG: Tabelarni pregled sprovedenih aktivnosti u 2016. godini 29

Uvodne napomene

Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2016. godinu pripremljen je u skladu sa Programom rada Ministarstva rada i socijalnog staranja za II kvartal 2017. godine.

Zakonom o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti („SL.list CG", br. 14/10, 45/12, 61/13 i 20/15) utvrđeno je da godišnji izvještaj o sprovođenju Akcionog plana, Ministarstvo rada i socijalnog staranja podnosi Vladi najkasnije do 30. aprila tekuće godine za prethodnu godinu.

Izvještaj se sastoji iz tri dijela. U prvom dijelu prikazuje se strateški okvir politike zapošljavanja u skladu sa Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2016-2020. godine. Drugi dio obrađuje realizaciju mjera i aktivnosti iz Akcionog plana zapošljavanja za 2016. godinu. U trećem dijelu prikazane su osnovne karakteristike i kretanja na tržištu rada u izvještajnom periodu.

Takođe izvještaj sadrži tabelarni prilog sprovedenih aktivnosti od strane nosilaca aktivnosti.

Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana zapošljavanja za 2016. godinu je pripremljen u saradnji sa predstavnicima svih institucija koje su u izvještajnom periodu Akcionim planom bile opredijeljene kao nosioci pojedinih aktivnosti.

1. Strateški okvir politike zapošljavanja

Strateški okvir za sprovođenje politike zapošljavanja i reformi na tržištu rada predstavlja **Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2016-2020. godine**, koju je Vlada Crne Gore donijela u decembru 2015. godine.

Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020 predstavlja sektorski doprinos otklanjanju prepreka privrednom rastu Crne Gore i direktan je nastavak strateškog okvira koji je postavljen Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2012-2015. godine, a koji se zasniva na međusektorskoj definiciji politike zapošljavanja.

Novi pristup politici zapošljavanja podrazumijeva širi kontekst sagledavanja i sprovođenja strukturnih reformi, sektorskih politika, pojedinačnih mjera, sa ciljem uklanjanja prepreka i stvaranje uslova za ubrzani privredni rast, kao glavnog generatora rasta zaposlenosti.

Okvir za izradu ovog dokumenta predstavljala su ključna nacionalna i evropska dokumenta: Program ekonomskih reformi za Crnu Goru 2015-2017, Pravci razvoja Crne Gore 2015-2018, Program reforme politike zapošljavanja i socijalne politike 2015-2020; Strategija Evropa 2020 i revidirani set Smjernica politika zapošljavanja država članica iz 2015. godine.

Opšti cilj strategije je „**Stvaranje optimalnih uslova za rast zaposlenosti i unapređenje ljudskih resursa u Crnoj Gori**" i za njegovu realizaciju definisana su četiri prioriteta:

Prioritet I:Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti
Prioritet II:Efikasno funkcionisanje tržišta rada
Prioritet III:Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada,
Prioritet IV:Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

Glavne oblasti unapređenja tržišta rada Crne Gore, a na osnovu kojih su postavljeni prioriteti Strategije jesu:

- unapređenje poslovnog okruženja, porast konkurentnosti i jačanje makroekonomske stabilnosti, ubrzanje privrednog rasta kao glavnog generatora rasta zaposlenosti, mjere aktivne politike zapošljavanja koje su usmjerene prema većoj efikasnosti tržišta rada, jačanje kapaciteta Zavoda za zapošljavanje (Prioritet I);
- promovisanje fleksigurnosti i smanjivanje rigidnosti zakonodavne zaštite zaposlenja, usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanja i socijalne politike, kao i podsticanje formalizacije neformalne zaposlenosti kroz dobro odmjeren balans podsticaja, prevencija i sankcija (Prioritet II);
- rast produktivnosti i razvoj ljudskih resursa kroz unapređenje znanja, vještina i kompetencija u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja i povećanja konkurentnosti kroz formalno obrazovanje, neformalno učenje i osposobljavanje (Prioritet III).
- unapređenje socijalnih davanja i usluga socijalne i dječje zaštite, u cilju bolje pokrivenosti i aktivacije ranjivih grupa, integracije u obrazovanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom, kao i na podsticanju uključivanja pripradnika ranjivih grupa na tržište rada (Prioritet IV)

Strategijom su utvrđeni i pokazatelji mjerenja uspjeha njene implementacije, prema kojima je, između ostalih, predviđeno da se, u petogodišnjem periodu (do 2020. godine), međunarodno uporediva stopa zaposlenosti (15-64) prema Anketi o radnoj snazi (MONSTAT), poveća sa 50,4% na 56%, stopa zaposlenosti žena (15-64) poveća sa 45,3% na 51%, stopa nezaposlenosti (15-64) smanji sa 18,2% na 14%, stopa nezaposlenosti mladih (15-24) smanji sa 35,8% na 29%, stopa registrovane nezaposlenosti prema podacima ZZZCG smanji sa 14,95% na 13,5%, itd.

2. Realizacija mjera i aktivnosti iz Akcionog plana zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2016. godinu

Akcioni plan predstavlja skup aktivnosti politike zapošljavanja neophodnih za unapređenje tržišta rada i prilagođavanje sistema zapošljavanja u skladu sa smjernicama EU.

Polazište za izradu aktivnosti predviđenih Akcionim planom za 2016. godinu je bila Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoj ljudskih resursa za period 2016-2020. godine, kao i mjere Vlade Crne Gore za ublažavanje posledica ekonomske krize.

2.1. Prioritet I: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti

U okviru Prioriteta I – Povećanje zaposlenosti i smanjenje stope nezaposlenosti definisana su tri cilja, kao i mjere i aktivnosti za ostvarivanje postavljenih ciljeva usmjerene ka stimulisanju kreiranja zaposlenosti, podsticanju konkurentnosti kao i većoj efikasnosti sprovođenja mjera aktivne politike zapošljavanja.

U okviru **prvog** cilja – *Stimulisanje kreiranja zaposlenosti i podsticanje konkurentnosti unapređenjem poslovnog okruženja*, Akcionim planom je definisano trinaest mjera:

- Dalje unapređenje biznis ambijenta
- Realizacija programa državne pomoći – Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine
- Finansijska podrška za mala i srednja preduzeća i porodični biznis
- Realizacija Programa podsticanja razvoja konkurentnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu CG i manje razvijenim jedinicama lokalne samoupave
- Realizacija programa državne pomoći - Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja zaperiod 2014-2016
- Podsticaj razvoja biznis zona
- Podsticanje direktnih investicija kroz realizaciju Uredbe o podsticanju direktnih investicija
- Unapređenje rada inspekcije rada sa ciljem efikasnije zaštite prava radnika i sprečavanja neprijavljenog rada
- Realizacija istraživanja/testiranja Hoganovim testom visokoškolaca koji su učestvovali u Programu stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem
- Realizacija IPA projekta Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanja
- Izrada pozicionog dokumenta o politici zapošljavanja
- Implementacija projekta „Uprava po mjeri gradjana i biznisa"

Kada je u pitanju unapređenje biznis ambijenta, prema najnovijem Izvještaju Doing Business Svjetske banke iz 2016. godine Crna Gora je zabilježila pad i sada se nalazi na 51. mjestu od 190 država (u proteklom izvještaju CG je zauzimala 46. mjesto). U izvještajnom periodu, Crna Gora je ostvarila napredak u samo jednoj oblasti – plaćanje poreza. Međutim, konkurentno mjesto na globalnoj rang listi posebno je značajno imajući u vidi napredak Crne Gore sa 92. mjesta, na kojem je bila pozicionirana 2008.

I dalje ostaje, da se uloži dodatan napor i da se unaprijedi konkurentnost kroz dalje sprovođenje strukturnih reformi, dalje unapređenje poslovnog ambijenta i posebno dalji progres u pravcu produktivnosti i opšte konkurentnosti.

Kroz realizaciju **Programa podsticanja razvoja konkurentnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu CG i manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave**, podržano je 35 privrednih subjekata, dok je u 2016. godini njih 27 i dalje u sistemu podrške. Subvencija Ministarstva ekonomije u 2016. godini iznosila je 7.247 EUR. Za realizaciju i monitoring predmetnog Programa zadužen je Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D. U komunikaciji sa IRF-om, Ministarstvu su dostavljeni poslednji raspoloživi podaci, prema kojima je subjektima koji su korisnici Programa očuvano oko 118 radnih mjesta.

U dijelu finansijske podrške za mala i srednja preduzeća, a imajući u vidu neophodnost unapređenja konkurentnosti na mikronivou, Investiciono razvojni fond u saradnji sa poslovnim bankama, kontinuirano kreditno podržava mali i srednji biznis. Prioritet i posebne olakšice, pritom, imaju projekti koji doprinose bržem razvoju manje razvijenih regiona.

Investiciono-razvojni fond je u 2016. godini plasirao 128,5 mil EUR u crnogorsku ekonomiju. Direktno je plasirano 340 kredita ukupnog iznosa 91,2 mil EUR, dok je putem komercijalnih banaka plasirano 116 kredita na iznos od 37,2 mil EUR. Ukupno je sklopljeno 456 ugovora kroz dugoročne i kratkoročne kredite sa plasmanom na nivou od preko 128,5 mil EUR sredstava u privredu Crne Gore. Plasirano je 416 dugoročnih kredita u iznosu od 71,5 mil EUR dok je kroz 40 faktoring ugovora otkupljeno 57 mil EUR potraživanja. U poređenju sa 2015. godinom ovo predstavlja povećanje plasiranih sredstava privredi za 10,6% ili povećanje za 11,4 mil EUR. U 2016. godini, zahvaljujući kreditnim plasmanima IRF-a, otvoreno je i/ili sačuvano ukupno 6.711 radnih mjesta.

U 2016. godini, kroz program državne pomoći – **Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja za period 2014-2016**, raspisan je jedan Javni poziv za učešće u Programu koji je uspješno realizovan kroz podršku 30 privrednih subjekata. Korisnici Programa imali su period do kraja februara 2017. god. za implementaciju aktivnosti, tako da su do kraja 2016. god. isplaćene subvencije u iznosu od 21.713 EUR, a krajem februara 2017. god. ostali iznos od 59.081 EUR

U dijelu unapređenja poslovanja, usvojena je **Uredba o biznis zonama** kojom su predviđene olakšice za zaposlena lica u biznis zonama u smislu oslobađanja dijela poreza i doprinosa na zaradu (ova rješenja su preuzeta iz Uredbe o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica). Kroz realizaciju **Uredbe o podsticanju direktnih investicija** na osnovu prva dva javna poziva, 6 investitora realizuje investicione projekte uz pomoć subvencija po osnovu Uredbe i to iz oblasti turizma, drvoprerade, farmacije, obezbjeđenja, prehrambene industrije. Ukupna vrijednost investicionih projekata koji se realizuju shodno predmetnim ugovorima iznosi 7.182.429 EUR, pri čemu je predviđeno zapošljavanje 253 lica na neodređeno vrijeme, uz budžetsko izdvajanje po osnovu subvencija u ukupnom iznosu od 1.482.000 EUR. Četiri investiciona projekta se realizuju na teritoriji centralnog regiona, a dva investiciona projekta se realizuju na području sjevernog regiona. Svi korisnici sredstava su započeli svoje investicije u 2016. godini.

U cilju unapređenja rada nadležnih inspekcija da efikasno zaštite prava po osnovu zaštite i zdravlja na radu. **Uprava za inspekcijske poslove – Inspekcija rada**, tokom 2016. godine izvršila je ukupno 10.063 inspekcijskih pregleda (u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja 7.508 i u oblasti zaštite i zdravlja

na radu 2.555) i to redovnih 6.143, po inicijativi 1.853 i kontrolnih 2.067, u kojima je utvrdila ukupno 5.254 nepravilnosti.

U pomenutom periodu, Inspekcija rada je tokom sprovođenja aktivnosti inspekcijskog nadzora u nezakonitom radu zatekla 1.977 lica, a nakon preduzetih mjera od strane Inspekcije rada njih 757 (256 stranaca i 501 crnogorski državljanin) zasnovali su radni odnos u skladu sa Zakonom o radu i Zakonom o strancima.

U dijelu daljeg **razvoja kapaciteta Ministarstva rada i socijalnog staranja i unapređenja mjera aktivne politike zapošljavanja,** u 2016. godini planiranom dinamikom tekla je realizacija IPA projekta Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanja, koji se sastoji iz dva dijela: Ugovora o uslugama i grant šeme. U toku je sprovođenje projekta "Aktivne mjere tržišta rada za zapošljivost", dok je u 2016. godini započeta realizacija grant šeme "Mladi, žene i dugoročno nezaposleni na tržištu rada". Pomenuti projekti nastaviće sa realizacijom u 2017. godini. U okviru projekta "Aktivne mjere tržišta rada za zapošljivost", tokom 2016. godine sproveden je niz obuka za zaposlene u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i Zavodu za zapošljavanje CG.

Unija poslodavaca Crne Gore u 2016. godini sprovela je aktivnosti na izradi pozicionog dokumenta o politici zapošljavanja i implementirala aktivnosti u okviru projekta „Uprava po mjeri građana i biznisa", iniciranog od strane Ministarstva finansija, Kancelarije Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), uz podršku Fonda za aktivno građanstvo, CDT-a i SEECOM-a.

Rezultati aktivnosti prvog cilja:

- Nastavak aktivnosti IRF-a na kreditnoj podršci razvoju malog i srednjeg biznisa, sa posebnim mjerama usmjerenim ka razvoju preduzetništva za žene, mlade, početnike, individualne poljoprivredne proizvođače;
- Nastavak Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja za period 2014-2016;
- Usvojena Uredba o biznis zonama;
- Kontinuirani rad Uprave za inspekcijske poslove i Inspekcije rada u dijelu zaštite prava radnika, zdravlja i zaštite na radu;
- Realizacija IPA projekta Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanja;
- Aktivnosti Unije poslodavaca Crne Gore u oblasti politike zapošljavanja i unapređenja biznisa.

U okviru **drugog** cilja – *Povećanje efikasnosti mjera aktivne politike zapošljavanja sa posebnim naglaskom na uključivanje na tržište rada mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica*, Akcionim planom je definisano četrnaest mjera:

- Realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica
- Realizacija javnih radova, programa društvene brige o djeci i mladima, zaštite lica sa invaliditetom, zaštite životne sredine, pomoći starim licima, obrazovnih, kulturnih i drugih programa od javnog interesa, za prioritetno, dugoročno nezaposlena lica
- Program osposobljavanja za rad kod poslodavca

- Program osposobljavanja za rad kod poslodavca
- Program osposobljavanja za samostalan rad
- Pilot program: „Mladi su naš potencijal pružimo im šansu"
- Pilot program „Stimulisanje zapošljavanja lica sa stečenim srednjim obrazovanjem"
- Ostali programi za dugoročno nezaposlena lica
- Program profesionalne orijentacije licima kojima su ove programske aktivnosti potrebne
- Unapređenje nivoa povezanosti poslodavaca i nezaposlenih putem informacionog sistema i razvoja vidova neposredne komunikacije (informatičko povezivanje, sajmovi zapošljavanja, okrugli stolovi
- Unapređenje saradnje i razmjene podataka između CSR i ZZZCG prilikom sprovođenja individualnog plana aktivacije
- Stimulisanje zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima
- Pružanje podrške unapređenju sticanju znanja, vještina i kompetencija mladih sa visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva
- Subvencije za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica
- Realizacija obuka za poslodavce i zaposlene

Realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih organizovani su u saradnji sa organizatorima obrazovanja odraslih, a u 2016. godini realizovani su za 454 lica iz evidencije ZZZCG, od kojih 353 učesnika programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije a 101 učesnik programa obrazovanja za sticanje znanja.

U 2016. godini realizovani su programi **javnih radova** u kojima je zaposleno 1.096 lica sa evidencije Zavoda za zapošljavanje. Učešće dugoročno nezaposlenih lica, odnosno lica koja su na evidenciji nezaposlenih duže od šest mjeseci, iznosilo je 60%. Lica ženskog pola, u navedenim programima učestvovala su sa 69%, dok je učešće mladih do 24 godine života 12%, odnosno do 29 godina 21%. Posmatrano, prema nivoima obrazovanja najviše je zaposleno lica sa završenom srednjom školom 44%, a s teritorijalnog aspekta posmatrano, najviše je bilo zaposlenih lica iz sjevernih i manje razvijenih opština Crne Gore (70%).

U okviru **Programa osposobljavanja za rad kod poslodavca,** u izvještajnom periodu 250 nezaposlenih lica koja nijesu bila u radnom odnosu u poslednjih 12 mjeseci, zaposlila su se kod poslodavaca koji su sproveli program. Takođe, kroz **Program osposobljavanja za samostalan rad** ZZZCG je realizovao program za 71 nezaposleno lice bez iskustva u nivou obrazovanja stečenim, u periodu manjem od dvije godine. Na planu realizacije programa, ostvarena je saradnja sa 51 poslodavcem iz privatnog sektora koji su ostvarili neto porast broja zaposlenih u odnosu na prosječan broj zaposlenih u poslednjih 12 mjeseci i obezbijedili prostorne, tehničke i kadrovske uslove za uspješno sprovođenje programa.

U izvještajnom periodu, ZZZCG je sproveo dva pilot programa. „Mladi su naš potencijal pružimo im šansu", koji je obuhvatio 49 lica sa stečenim visokim obrazovanjem, od kojih 60% lica ženskog pola. Pilot program „Stop sivoj ekonomiji" kojim je obuhvaćeno 100 nezaposlenih visokoobrazovanih lica, do 29 godina života, sa radnim iskustvom u najkraćem trajanju od devet mjeseci, od kojih 56 % lica ženskog pola. Program je sproveden u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Ministarstvom finansija, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Upravom za inspekcijske poslove, Upravom

policije i Poreskom upravom, uz ekspertsku pomoć nosioca EU projekta „Aktivne mjere tržišta rada za zapošljivost"

U okviru **usluga profesionalne orijentacije**, u 2016. godini, najveći broj korisnika koristio je uslugu individualnog profesionalnog informisanja (3.796 lica, od kojih su se 2.685 lica nalazila u evidenciji nezaposlenih), zatim, usluge grupnog profesionalnog informisanja (3.186 lica). Psihološka obrada servisirana je za 372 korisnika, a individualno profesionalno savjetovanje za 711 nezaposlenih lica i 515 lica koja su u procesu školovanja. Grupnim profesionalnim savjetovanjem obuhvaćeno je 1.146 lica. Proces selekcije organizovan je za 384 lica.

U pogledu aktivnosti **Unapređenja nivoa povezanosti poslodavaca i nezaposlenih putem informacionog sistema i razvoja vidova neposredne komunikacije (informatičko povezivanje, sajmovi zapošljavanja, okrugli stolovi),** ZZZCG je aktivno učestvovao i bio suorganizator sajmova zapošljavanja (Summer Job u Podgorici, Kotoru i Bijelom Polju, Career tim u Podgorici, Sajmu turizma u Budvi, Sajmu zapošljavanja u Tivtu).

U dijelu **stimulisanja zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima**, Zavod za zapošljavanje realizovao je Program stimulisanja zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima u zimskoj turističkoj sezoni »Mladi u zimskom turizmu«. U Programu je učestvovalo 9 poslodavaca. Ukupan broj odobrenih subvencija poslodavcima, za nova sezonska zapošljavanja u periodu 01.12.2015 do 01. 03.2016. godine, iznosio je 37, a subvencionisani iznos 3.499,80€. Ukupan broj lica za čije su zapošljavanje odobravane subvencije poslodavcima iznosio je 19.

Četvrti ciklus **Programa stručnog osposobljavanja svršenih visokokoškolaca,** u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem, realizovan je u periodu 15. januar-15. oktobar 2016. godine, a priliku za stručnim osposobljavanjem dobilo je 3.319 lica.

U 2016. godini, kroz primjenu Uredbe o subvencionisanju zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, obuhvaćeno je zapošljavanje 5.577 lica

Rezultati aktivnosti drugog cilja:

- Realizovani programi obrazovanja i osposobljavanja odraslih;
- Realizovani programi javnih radova u kojima se zapošljavaju teže zapošljiva lica;
- Realizovan četvrti ciklusa Programa stručnog osposobljavanja lica a stečenim visokim obrazovanjem za 3.319 korisnika;
- Realizovan programi: Mladi su naš potencijal pružimo im šansu", „Mladi u zimskom turizmu" i "Stop sivoj ekonomiji";
- Nastavak realizacija usluga profesionalne orijentacije i saradnje sa poslodavcima;
- Subvencionisano zapošljavanje kroz Uredbu o subvencionisanju zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica.

U okviru **trećeg** cilja – *Obezbjeđivanje veće zaposlenosti u nerazvijenim područjima Crne Gore*, Akcionim planom su definisane tri mjere:

- Stimulisanje preduzetništva kroz kredite za samozapošljavanje za nezaposlena lica, čiji su nosioci žene i koji se realizuju u manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave

- Finanijska i savjetodavna podrška za one koji otpočinju posao, posebno na sjeveru Crne Gore, kako bi se promovisao agro turizam i drugi alternativni oblici ekonomske aktivnosti, kao što su zeleni poslovi
- Sprovođenje obuka za preduzetnke i lica koja započinju biznis

U dijelu mjera koje se odnose na **stimulisanje preduzetništva kroz kredite za zapošljavanje nezaposlenih lica,** u 2016. godini finansirano je 25 kredita, ukupne vrijednosti 160.000,00 Eur, namijenjenih otvaranju 32 nova radna mjesta. Od ovog broja, 19 finansiranih kredita (76%) je za nezaposlena lica i 6 kredita (24%) za pravna lica. Najveći dio kreditnih sredstava usmjeren je u razvoj preduzetništva na sjeveru Crne Gore – 17 kredita u vrijednosti od 120.000,00 Eur.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, kroz **aktivnosti finansijske i savjetodavne podrška za one koji otpočinju posao, posebno na sjeveru Crne Gore**, implementira projekte bespovratne podrške investicijama u poljoprivredi. U okviru ovih projekata, u 2016. godini kroz IPARD like I potpisano je 286 ugovora za dodjelu bespovratne podrške, od čega je realizovano 156 projekata. Takođe kroz IPARD like II, potpisano je 33 ugovora čija realizacija je u toku.

U okviru sprovođenja obuka za preduzetnke i lica koja započinju biznis,u 2016. godini o održano je sedam edukacija "Pružanje osnovnih znanja iz preduzetništva". Edukacijama je prisustvovalo 40 lica. Održano je i sedam seminara "Pružanje specijalističke obuke i edukacije iz oblasti poslovnih vještina korisnicima kredita ZZZCG za zapošljavanje" kojima je prisustvovalo 140 korisnika kredita.

Rezultati aktivnosti trećeg cilja

- Relizovana 25 kredita za otvaranje 32 nova radna mjesta za lica sa evidencije nezaposlenih (17 kreditaza razvoj sjevera Crne Gore);
- Implementacija projekata bespovratne podrške investicijama u poljoprivredi (IPARD like I i II);
- Sprovedene obuke za preduzetnike i lica koja započinju biznis.

2.2. Prioritet II: Efikasno funkcionisanje tržišta rada

Ovaj prioritet sadrži tri cilja, kao i mjere i aktivnosti za ostvarivanje postavljenih ciljeva usmjerene na usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanja i socijalne politike, veću fleksibilnost na tržištu rada i podsticanje formalizacije neformalne zaposlenosti.

U okviru **prvog** cilja – *Usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanja i socijalne politike*, Akcionim planom definisane su dvije mjere:

- Pripremne aktivnosti na izradi novog Zakona o radu
- Pripremne aktivnosti na izradi novog Zakona o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti

U toku 2016. godine, sprovedene su pripremne aktivnsoti na izradi novog Zakona o radu i novog Zakona o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti. Rad radnih grupa je u toku, uz obezbijeđenu ekspertsku pomoć.

U okviru **drugog** cilja – *Promovisanje fleksigurnosti i smanjivanje rigidnosti zakonodavne zaštite zaposlenja*, Akcionim planom definisane su dvije mjere:

- Promovisanje fleksibilnosti na tržištu rada i povećanje efikasnosti posredovanja u zapošljavanju kroz razvoj agencija za ustupanje i agencija za zapošljavanje
- Unapređenje rada Socijalnog savjeta i socijalnog dijaloga kroz razvoj kolektivnog pregovaranja i sagledavanje uticajaekonomske politike na tržište rada

U dijelu promovisanja fleksibilnosti na tržištu rada i povećanje efikasnosti posredovanja u zapošljavanju kroz razvoj agencija za ustupanje i agencija za zapošljavanje, u 2016. godini registrovane su četiri nove agencije za privremeno ustupanje zaposlenih i jedna agencija za zapošljavanje. Na kraju 2016. godine ukupno je bilo 20 agencija za privremeno ustupanje zaposlenih i 6 agencija za zapošljavanje.

Kada je u pitanju inapređenje rada **Socijalnog savjeta** i socijalnog dijaloga kroz razvoj kolektivnog pregovaranja i sagledavanje uticaja ekonomske politike na tržište rada, može se konstatovati da predviđene aktivnosti nisu realizovane u skladu sa planiranom dinamikom u 2016. godini.

Fond rada je nastavio sa rješavanjem po zahtjevima lica kojima je prestao radni odnos uslijed pokretanja stečajnog postupka i tehnološkom višku (iz ranijeg perioda). Aktivnosti Fonda rada u ovom izvještajnom periodu su bile usmjerene na rješavanju po zahtjevima za isplatu potraživanja. Fondu rada u toku 2016. godine predato 290 zahtjeva za isplatu potraživanja, većina se odnosi na zarade i naknade zarada, kao i na uplatu doprinosa za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje na isplaćene zarade iz sredstava Fonda rada u skladu sa propisima o obaveznom penzijskom i invalidskom osiguranju. Od ukupno predata 743 zahtjeva, riješeno je 170 , od kojih je 157 zahtjeva odbijeno, za 4 zahtjeva je obustavljen postupak dok je za 9 zahtjeva prekinut postupak zbog rješavanja prethodnog pitanja.U izvještajnom periodu odbijena su 3 zahtjeva za isplatu potraživanja, iz razloga što podnosiocima zahtjeva, radni odnos nije prestao uvođenjem stečaja kod poslodavaca, te ne ispunjavaju uslove za isplatu tih potraživanja iz sredstava Fonda rada.

Agencija za mirno rješavanje radnih sporova, čija funkcija je alternativno rješavanje radnih sporova (individualnih i kolektivnih), i dalje doprinosi rasterećenju rada redovnih sudova kod kojih radni sporovi traju dugo i praćeni su visokim sudskim troškovima. Ovo je jedan od pokazatelja o unapređenju socijalnog dijaloga. Svakodnevno se ovoj Agenciji obraća sve veći broj stranaka sa predlogom za alternativno rješavanje radnih sporova.

U periodu od 01.01. do 31.12.2016.godine, Agenciji je podnijeto 9.175 Predloga za mirno rješavanje radnih sporova, i to:

- 9.168 individualnih radnih sporova,
- 7 kolektivnih radnih sporova.

Predlozi podnijeti u 2016.godini, riješeni su, i to:

- 7.976 odnosno 86,93% - pozitivno (postignut sporazum izmedju strana u sporu), od navedenog broja pozitivno riješenih predmeta 1,5% je riješeno bez rasprave, nakon dostavljanja predloga, drugoj strani u sporu od strane Agencije;
- 1.029 odnosno 11,22 % - obustavljeno (druga strana u sporu nije prihvatila postupak mirnog rješavanja spora ili se nije izjasnila u zakonom propisanom i naknadno ostavljenom roku, kao i zbog povlačenja predloga prije otvaranja glavne rasprave);
- 170 odnosno 1,85 %, predloga – su u cjelini procesuirani i biće okončani u 2017. godini, odnosno u toku je postupak arbitraže.

U okviru trećeg cilja – *Podsticanje formalizacije neformalne zaposlenosti*, Akcionim planom definisane su dvije mjere:

- Implementacija preporuka iz Izvještaja o realizaciji projekta – Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka (NHDR) – »Neformalna ekonomija: prevazilaženje isključenosti i marginalizacije«.
- Sprovođenje aktivnosti inspekcije rada u cilju tranzicije iz neformalne u formalnu zaposlenost.

U dijelu implementacije preporuka Izvještaja o realizaciji projekta – Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka (NHDR) – »Neformalna ekonomija: prevazilaženje isključenosti i marginalizacije, u kontinuitetu se razmatraju preporuke i sagledavaju mogućnosti za izmjenu određenih zakonskih rješenja koja će uticati na implementaciju pomenutih preporuka.

U okviru napora Inspekcije rada u realizaciji aktivnosti u cilju tranzicije iz neformalne u formalnu zaposlenost u 2016. godini, 1.915 lica uvedeno je u formalnu zaposlenost, nakon preduzetih mjera Inspekcije rada a u skladu sa Zakonom o radu i Zakonom o strancima.

Rezultati aktivnosti

- Rad radnih grupa na novom Zakonu o radu i novom Zakonu o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti;
- Nastavak osnivanja privatnih agencija na tržištu rada;
- 1.915 lica uvedeno je u formalnu zaposlenost, nakon preduzetih mjera Inspekcije rada;
- Fond rada nastavio je svoje aktivnosti u skladu sa zakonom;
- Nastavak aktivnosti Agencije za mirno rješavanje radnih sporova kao alternativni način rješavanja radnih sporova.

2.3. Prioritet III: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada

Prioritet sadrži dva cilja, kao i mjere i aktivnosti za ostvarivanje postavljenih ciljeva usmjerene ka provmovisanju cjeloživotnog učenja i unapređenja sistema obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta rada.

U okviru **prvog** cilja – *Promovisanje pristupa i učešća odraslih u cjeloživotnom učenju*, Akcionim planom je definisano dvanaest mjera:

- Prezentovanje izvještaja o sprovedenom istraživanju „Od škole do posla"
- Organizovanje različitih aktivnosti (Manifestacija:"Dani obrazovanja odraslih" i dr.) u cilju promovisanja obrazovanja odraslih
- Obilježavanje međunarodnog dana pismenosti
- Obilježavanje međunarodnog dana starijih osoba
- Unapređenje procedura priznavanja neformalnog i informalnog učenja
- Andragoško osposobljavanje kadra koji radi u obrazovanju odraslih
- Podrška školama radi širenja mreže organizatora obrazovanja odraslih koji posjeduju licencu za realizaciju programa
- Poboljšanje obrazovne ponude za različite ciljne grupe
- Provođenje programa karijerne orijentacije u stručnim školama
- Promovisanje stučnog obrazovanja orjentisanog prema potrebama tržišta rada i strateškim opredjeljenjima Crne Gore
- Povećanje stepena informisanosti građana o značaju i mogućnostima koje pruža sistem neformalnog obrazovanja
- Analiza stanja obrazovanja odraslih u cilju jačanja ovog segmenta obrazovnog sistema

U dijelu mjera koje se odnose na **jačanje baze podataka u pogledu razvoja obrazovne i politike zapošljavanja mladih**, prezentovan je izvještaj „Tranzicija mladih žena i muškaraca na tržite rada u Crnoj Gori", zasnovan na istraživanju „Od škole do posla". Izvještaj se bavi preprekama u pogledu pristupa mladih žena i muškaraca na tržište rada, te pruža preporuke u pogledu prevazilaženja izazova.

U dijelu promovisanja cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih, Ministarstvo prosvjete i Centar za stručno obrazovanje organizovali su niz manifestacija kao što je „Dani obrazovanja odraslih", te obilježili Međunarodni dan pismenosti i Međunarodni dan starijih osoba.

Kroz **unapređenje procedura priznavanja neformalnog i informalnog učenja**, urađene su revizije metodologija za izradu standarda zanimanja, standarda kvalifikacije i obrazovnih programa koje mogu dati doprinosu unapređenja procedura i sprovedene aktivnosti na pripremi koncepta za druge kvalifikacije.

Centar za stručno obrazovanje, kroz aktivnost andragoškog osposobljavanja kadra koji radi u obrazovanju odraslih, realizovao je kompletan program andragoškog osposobljavanja za nastavni kadar Dnevnog centra Pljevlja i Srednje stručne škole Pljevlja - 26 nastavnika i za predstavnike licenciranih organizatora iz Podgorice. Realizovana su i 2 modula (2 jednodnevna seminara) programa andragoškog osposobljavanja za nastavni kadar Gimnazije u Kotoru – 25 nastavnika. ---takođe, održana je radionica na temu »Ciljevi i ishodi učanja« za zaposlene iz Uprave za kadrove 09.septembra.

U 2016. godini, u okviru podrške školama radi **širenja mreže organizatora obrazovanja odraslih** koji posjeduju licencu za realizaciju programa, za realizaciju programa obrazovanja licencirano je sedam organizatora obrazovanja odraslih, dvije stručne škole i jedan univerzitet. dok su aktivnosti poboljšanja obrazovne ponude za različite ciljne grupe rezultirale akreditacijom 12 programa za različite ciljne grupe. Kroz sprovođenje **programa karijerne orijentacije** u stručnim školama organizovana je obuka za 50 nastavnika iz 9 srednjih škola. Organizovana je obuka i za realizaciju karijerne orijentacije u 11 stručnih škola za 32 nastavanika uz podršku projekta Ipa , komponenta IV.

Aktivnosti na povećanju stepena informisanosti građana o značaju i mogućnostima koje pruža sistem neformalnog obrazovanja u 2016. godini rezultirale su objavljivanjem i štampanjem Vodiča za neformalno obrazovanje odraslih.

Rezultat aktivnosti prvog cilja

- Dostignut visok nivo informisanosti o značaju cjeloživotnog učenja;
- Sprovedene aktivnosti u pogledu kreiranja uslova zapriznavanje ishoda neformalnog i informalnog učenja;
- Dalje unapređenje mreže licenciranih organizatora obrazovanja odraslih;
- Dalje razvijanje standarda zanimanja
- Prezentovan izvještaj „Tranzicija mladih žena i muškaraca na tržite rada u Crnoj Gori", zasnovan na istraživanju „Od škole do posla".

U okviru **drugog** cilja – <u>*Unapređenje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i usaglašavanje sa potrebama tržišta rada*</u>, Akcionim planom definisane su 22 mjere:

- Obuka sektorskih komisija za pisanje ishoda učenja
- Analiza postojeće i izrada/unapređenje metodologije, modela i instrumenata za istraživanje tržišta rada, koji su potrebni za usklađivanje ponude različitih tipova kvalifikacija sa potrebama tržišta rada.
- Sprovođenje istraživanja o nedostajućim vještinama i kvalifikacijama na tržištarada
- Analiza postojećih kvalifikacija u oblasti stručnog obrazovanja radi utvrđivanja potrebe za njihovim osavremenjavanjemi/ili razvojem novih
- Priprema standarda zanimanja, standarda kvalifikacija, programa i ispitnih kataloga
- Priprema posebnih programa obrazovanja za odrasle i ispitnih kataloga za provjeru neformalno I informalno stečenih znanja
- Priprema modularizovanih obrazovnih programa za nivoe II-V
- Obuka ispitivača u postupku provjere prethodno stečenih znanja
- Sprovođenje postupka provjere za prethodno stečena znanja
- Povezivanje visokog obrazovanja i istraživanja sa privredom.
- Istraživanje među mladima, poslodavcima i obrazovnim institucijama radi identifikovanja glavnih prepreka za zapošljavanje iz ugla ključnih kompetencija i socijalnih-emocionalnih vještina
- Analiza postojećih servisa i programa podrške mladima i izrada preporuka, sa posebnim fokusom na podršku zapošljivosti

- Razvijanje akcionih planova za programe za zapošljavanje mladih koji su zasnovani na rodnoj jednakosti i podacima/dokazima (evidence-based), na osnovu ankete School-to-Work (od škole do posla), kao i odgovarajućih konsultacija
- Razvoj kvalifikacija nižeg, srednjeg i višeg stručnog obrazovanja, zasnovanih na ishodima učenja, baziranih na standardima zanimanja u skladu sa potrebama tržišta rada i uključivanje poslodavaca u njihovu izradu
- Prilagođavanje obrazovnih programa licima sa posebnim obrazovnim potrebama u cilju njihovog lakšeg uključivanja na tržište rada
- Povećanje broja učenika koji realizuju praktično obrazovanje kod poslodavaca uključivanjem većeg broja poslodavaca u relizaciju praktične nastave i profesionalne prakse
- Organizacija radionica i seminara za nastavnike stručno teorijskih predmeta i praktične nastave u cilju njihovog stručnog usavršavanja
- Unapređenje preduzetničkih vještina učenika/polaznika u cilju njihovog samostalnog uključivanja na tržište rada po završetku školovanja
- Nastavak rada na dokumentima koja prate metodologiju obezbjeđivanja i unapređenja kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih
- Redovno vrednovanje rada ustanova, njihovih programa ili sistema osiguranja kvaliteta od strane eksternih nadzornih tijela
- Jačanje sistema monitoringa i evaluacije kvaliteta obrazovnog sistema, koje uključuje unapređenje kapaciteta institucija i pojedinaca koji učestvuju u procesu eksternog ocjenjivanja kvaliteta i unapređenje kapaciteta ustanova za sprovođenje mehanizama internog obezbjeđenja kvaliteta

U okviru **analize postojeće i izrade/unapređenja metodologije, modela i instrumenata za istraživanje tržišta rada** sprovodi se kontinuirana saradnja između institucija na tržištu rada u cilju unapređenja i usaglašavanja obrazovnih potreba sa stanjem i potrebom na tržištu rada. Pripremljeni su metodološki okvir za istraživanja u svrhu predviđanja vještina i instrumenti za analizu tržišta rada koje će koristiti sektorske komisije i druge zainteresovane strane.

U dijelu analize postojećih kvalifikacija u oblasti stručnog obrazovanja radi utvrđivanja potrebe za njihovim osavremenjavanjemi/ili razvojem novih, u 2016. godini utvrđen je predlog dinamike razvoja kvalifikacija za koje su usvojene inicijative i standardi u 2015. godini i ranije. Napravljen je i plan razvoja kvalifiakcija po sektorima u okviru IPA Projekta, za školsku 2017/2018. godinu. U koordinaciji Centra za stručno obrazovanje, Ministarstva prosvjete i radne grupe IPA projekta za istraživanje tržišta rada, uz saglasnost Koordinacione radne grupe projekta, odlučeno je da prioritetni podsektori (područja rada), budu Elektrotehnika (oblast Energetika), Ekonomija, Ugostiteljstvo i Građevina. U okviru njih, predložene su kvalifikacije različitih nivoa obrazovanja koje će biti pripremljene za školsku 2016/2017 i 2017/2018 godinu i usaglašen je plan izrade dokumenata. Prema Projektu, planirano je da se do kraja drugog kvartala 2017. godine, uradi 20 standarda zanimanja, 20 standarda kvalifikacija i 10 obrazovnih programa. U toku je izrada 23 standarda zanimanja i 10 standarda kvalifikacije.

U okviru analitičko-istraživačkog dijela u relevantnoj oblasti, sprovedeno je istraživanje o preprekama za zapošljavanje mladih i pripremljena analiza servisa i programa podrške mladima sa fokusom na podršku zapošljivosti.

U cilju usavršavanja nastavnika za izgradnju sistema znanja i njegove primjenljivosti, od januara 2016. godine, realizovana su 3 programa iz Kataloga **programa stručnog usavrsavanja nastavnika** za 2015/16 kroz ukupno 7 obuka za oko 217 nastavnika. Tri obuke su realizovane u centralnoj regiji (Podgorica), a po dvije u južnoj (Bar i Tivat) i sjevernoj regiji (Berane i Pljevlja). Realizovani su sledeći programi: Izrada multimedijalnog priručnika za nastavu, Organizacija nastave i Ujednačavanje kriterijuma ocjenjivanja (dio programa Ocjenjivanje učenika u srednjim stručnim školama).

U skladu sa utvrđenom dinamikom razvoja kvalifikacija, urađeno je i usvojeno **15 standarda zanimanja i 16 standarda kvalifikacije**.

Nadalje, u cilju **unapređenja preduzetničkih vještina** učenika/polaznika u cilju njihovog samostalnog uključivanja na tržište rada po završetku školovanja, školske 2015/16. registrovano je 62 preduzeća za vježbu i izdate su potvrde o registraciji kod Centralnog registra i Poreske uprave. U školskoj 2015/16.godini, Centar za stručno obrazovanje je realizovao niz aktivnosti u pravcu razvoja preduzetničkog učenja kroz realizaciju koncepta "Preduzetnički klubovi u srednjim školama" u određenom broju srednjih stručnih škola i gimnazijama u Crnoj Gori. Organizovano je četiri seminara i dva sastanka sa 20 nastavnika iz 12 srednjih stručnih škola i dvije gimnazije iz Podgorice i Danilovgrada.

Tokom prva dva kvartala 2016 .godine, organizovano je učešće učenika na dva međunarodna sajma preduzeća za vježbu u Sloveniji i Bugarskoj, kao i na Nacionalnom sajmu koji je održan u Podgorici.

U dijelu aktivnosti koje nisu bile obuhvaćene Akcionim planom za 2016. godinu, treba istaći rad Nacionalnog partnerstva za preduzetničko učenje. Nacionalno partnerstvo, koje broji deset članova (predstavnici Ministarstva ekonomije-Direkcija za razvoj MSP, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarva prosvjete, Zavoda za školstvo, Centra za stručno obrazovanje, Zavoda za zapošljavanje CG, Unije poslodavaca Crne Gore, Privredne komore CG, Ekonomskog fakulteta i CRNVO), predstavlja prvi veliki iskorak u povezivanju institucija i drugih organizacija koje se bave razvojem **cjeloživotnog preduzetničkog učenja** u Crnoj Gori. Na konferenciji održanoj u decembru 2016. godine pod nazivom **"Promocija primjera dobre prakse u školama i preduzećima"** predstavljeni su i nagrađeni primjeri dobre prakse u osnovnim i srednjim školama i preduzećima, predstavljene su uspješne preduzetničke priče mladih ljudi, saradnja sa lokalnom zajednicom, kao i značaj razvoja socijalnog preduzetništva. Na ovaj način ovo tijelo polako počinje da bude prepoznato od stane svih aktera uključenih i obrazovne procese i van njih kao promoter preduzetničkog načina razmišljanja. Partnerstvo takođe teži da djeluje na nacionalne programske politike u onim djelovima politika-strateških dokumentata u kojima su ciljevi i zadaci Partnerstva usklađeni sa ciljevima i mjerama samog strateškog dokumenta. Jedna od njih je i **Strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020**, gdje će Partnerstvo kroz promociju pristupa cjeloživotnom učenju za različite ciljne grupe, kroz promovisanje Vladinih programa za razvoj preduzetništva, programa kojima se stimuliše zapošljavanje mladih I početnika u biznisu i promovisanje značaja razvoja socijanog preduzetništva nastojati da doprinese boljoj realizacije ciljeva definisanih strateškim dokumentom. Takođe, kroz organizaciju raznih okruglih stolova na gore spomenute teme Partnerstvo će nastojati da utiče na politiku zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa u Crnoj Gori.

Rezultat aktivnosti drugog cilja

- Kontinuirane aktivnosti o informacijama o stanju na tržištu rada;
- Sprovedene aktivnosti promovisanja stučnog obrazovanja (sajmovi, takmičenja itd.);
- Započela izrada novih obrazovanih programa u cilju poboljšanja fleksibilnosti obrazovanih programa u skladu sa potrebama tržišta;
- Kontinurane aktivnosti na stvaranju adekvatnih uslova u obrazovnim ustanovama;
- Kontinuirane aktivnosti u cilju usavršavanja nastavnika za izgradnju sistema znanja i njegove primjenljivosti;
- Preduzete aktivnosti u okviru daljeg unapređenja preduzetničkog učenja na svim nivoima obrazovanja.

2.4. Prioritet IV: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

Ovaj prioritet sadrži tri cilja, kao i mjere i aktivnosti za ostvarivanje postavljenih ciljeva usmjerene ka pružanju podrške najranjivijim društvenim grupama u cilju stvaranja inkluzivnog društva, kroz fokus na oblasti obrazovanja i zapošljavanja.

U okviru **prvog** cilja – *Unapređenje socijalne inkluzije i sistema socijalne i dječje zaštite, u cilju bolje pokrivenosti i aktivacije ranjivih grupa*, Akcionim planom je definisano pet mjera/aktivnosti:

- Unapređenje saradnje kroz sprovođenje zajedničkih obuka CSR i ZZZCG, kada je u pitanju uključivanje teže zapošljviih lica na tržište rada
- Unapređenje stručnih znanja zaposlenih u CSR putem sprovođenja akreditovanih programa obuke
- Sprovođenje mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja
- Unapređenje sistema prikupljanja podataka i analize indikatora koji se koriste za monitoring sistema socijalne i dječje zaštite, kroz izgradnju informacionih sistema ustanova socijalne i dječje zaštite i njihovo povezivanje sa informacionim sistemima centara za socijalni rad
- Razvoj usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou

U dijelu **unapređenja saradnje kroz sprovođenje zajedničkih obuka Centara za socijalni rad i Zavoda za zapošljavanje** u pogledu uključivanja teže zapošljviih lica na tržište rada, unaprijeđene su vještine 40 službenika ZZZCG, područnih jedinica ZZZCG, Centara za socijalni rad i socijalnih partnera, za pružanje relevantne pomoći osobama s invaliditetom i RE populaciji u cilju unapriječenja njihove zapošljivosti i socijalne integracije.

Aktivnost unapređenja stručnih znanja zaposlenih u CSR putem sprovođenja akreditovanih programa obuke nije realizovana u 2016. godini, te je ista planirana za 2017. godinu.

U 2016. godini, sprovođene su aktivnosti na **unapređenju sistema prikupljanja podataka i analize indikatora** koji se koriste za monitoring sistema socijalne i dječje zaštite, kroz izgradnju informacionih sistema ustanova socijalne i dječje zaštite i njihovo povezivanje sa informacionim sistemima centara za socijalni rad. Izgradnja druge faze ISIS-a (informacionog sistema) odvijala se planiranom dinamikom

tokom 2016. godine. Urađeni su informacioni sistemi ustanova koje su povezane sa CSR tako da se smještaj u ustanove obavlja preko jedinstvenog IS. Na taj način omogućena je bolja razmjena informacija između centara i ustanova kao i dalji interaktivni rad sa korisnicima usluga smještaja.

U okviru **razvoja usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou**, tokom 2016. otpočela realizacija projekta „Pomoć u kući" kojim je obuhvaćeno 16 opština u Crnoj Gori. Ukupno je zaposleno 109 geronto domaćica i obuhvaćeno je 1100 korisnika. Takođe, sprovodi se i pilot projekat jedinstvene i besplatne SOS linije za žene i djecu žrtve nasilja u porodici.

Rezultat aktivnosti prvog cilja

- Aktivnosti na unapređenju saradnje Centara za socijalni rad i Zavoda za zapošljavanje
- Nastavljena dalja realizacija projekta Socijalni karton;
- Dalji razvoj usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou.

U okviru **drugog** cilja – *Integracija u zapošljavanju lica sa invaliditetom,* Akcionim planom je definisano osam mjera:

- Profesionalno informisanje i savjetovanje teže zapošljivih lica i lica sa invaliditetom pri izboru ili promjeni zanimanja, obrazovanja i drugih odluka u vezi sa obrazovanjem i zapošljavanjem
- Uključivanje lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja
- Rad komisije za profesionalnu rehabilitaciju
- Sprovođenje mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom
- Finansiranje grant šema za podsticanje zapošljavanja lica sa invaliditetom
- Podrška razvoja preduzetništva lica sa invaliditetom
- Realizovanje programa i projekata za psihološko osnaživanje dugoročno nezaposlenih lica radi uključivanja u programe aktivne politike zapošljavanja i programe profesionalne rehabilitacija
- Unapređenje zapošljavanja lica sa invaliditetom kroz subvencioniranje zapošljavanja lica sa invaliditetom

U dijelu sprovođenja aktivnosti **uključivanja lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja**, u okviru programa javnih radova obuhvaćeno je 29 lica. Takođe, teže zapošljiva lica i lica sa invaliditetom su tokom 2016. godine bila uključena u opšte programe profesionalne orijentacije.

U okviru rada **komisije za profesionalnu rehabilitaciju** u 2016. godini, prvostepene komisije donijele su nalaz i mišljenje o utvrđenom procentu invaliditeta za 3598 lica. U izvještajnom periodu, Drugostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju je razmatrala 22 žalbe na rješenja prvostepenih komisija o utvrđivanju procenta invaliditeta. Drugostepena komisija je devet žalbi odbila kao neosnovane, jedno rješenje poništila i predmet vratila prvostepenoj komisiji na ponovni postupak i prihvatila jednu presudu Ustavnog suda. Kod 11 žalbi, Komisija je konstatovala da žaliteljima nije data mogućnost da učestvuju u postupku i da se izjasne o svim činjenicama i okolnostima, koje su bitne za donošenje rješenja, te su žalbe usvojene i predložena poništenja osporenih rješenja, pri čemu se komisija nije upuštala u provjeru činjeničnog stanja na kojima su rješenja zasnovana.

U **mjere profesionalne rehabilitacije** ukupno je uključeno 210 lica (205 lica sa invaliditetom i pet ostalih teže zapošljivih lica), iz evidencije svih područnih jedinica, kod dva izvođača (ZOPT – 95 lica, Pamark – 115 lica). Od ukupnog broja uključenih, 118 je žena (116 žena sa invaliditetom i dvije teže zapošljive) (56,19%). U toku 2016. godine u radnom odnosu je bilo 30 lica sa invaliditetom koji su bili uključeni u proces profesionalne rehabilitacije u 2016. godini (14 žena). Ova lica su se zapošljavala uglavnom kroz projektne aktivnosti, u okviru realizacije grant šema. U toku 2016. godine u radnom odnosu je bilo 30 lica sa invaliditetom koji su bili uključeni u proces profesionalne rehabilitacije u 2016. godini (14 žena). Ova lica su se zapošljavala uglavnom kroz projektne aktivnosti, u okviru realizacije grant šema.

U okviru **finansiranja grant šema za podsticanje zapošljavanja lica sa invaliditetom**, realizovana su 53 projekta profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom, na osnovu javnog poziva objavljenog krajem 2015. godine. Za realizaciju ovih projekata utrošeno je 982.695,84 Eur. Po javnom pozivu za podnošenje predloga projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom koji je objavljen 13.11.2016. godine, odobreno je finansiranje 30 projekata, u iznosu od 1.481.824,05 Eur, čija realizacija počinje 10.01.2017. godine. Prvi dio dodijeljenih sredstava, u iznosu od 740.912,03 Eur, isplaćen je izvođačima projekata po zaključenju ugovora sa Zavodom do 31.12. 2016. godine.

Aktivnost **zapošljavanja lica sa invaliditetom kroz subvencioniranje** zapošljavanja lica sa invaliditetom u 2016. godini rezultirala je zapošljavanjem 245 lica sa invaliditetom kod 181 poslodavca. Na neodređeno vrijeme zaposleno je 65 lica sa invaliditetom, a na određeno vrijeme zaposleno je 180 lica (ova lica su više puta zasnivala radni odnos na određeno vrijeme u toku tekuće godine ili im je prestao radni odnos). Poslodavcima koji su zapošljavali lica sa invaliditetom priznato je pravo na subvenciju zarade.

Rezultatati aktivnosti drugog cilja

- Kontinuiran rad prvostepene i drugostepene komisije za profesionalnu rehabilitaciju;
- Uključivanje lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja;
- Realizacija javnih poziva za finansiranje grant šema;
- Kontinuirana dodjela subvencija za zapošljavanje lica sa invaliditetom;

U okviru **trećeg** cilja – *Integracija u zapošljavanju RE populacije, izbjeglica i raseljenih lica*, Akcionim planom definisane su četiri mjere:

- Nastavak programa subvencionisanog zapošljavanja teže zapošljivih lica posebno RE populacije
- Informisanje I/RL o pravima po osnovu nezaposlenosti
- Realizacija programa obrazovanja, za sticanje stručne kvalifikacije za RE populaciju
- Realizacija programa javnih radova za RE populaciju

U 2016. godini, primjenom Uredbe o subvencionisanju određenih grupa nezaposlenih lica subvencionisano je zapošljavanje 5.577 lica, u okviru kojih su uključeni pripadnici teže zapošljivih lica.

Realizacija programa javnih radova za RE populaciju u toku 2016. godine - u programe javnih radova uključeno je 18 pripadnika populacije Roma i Egipćana. Od ukupnog broja uključenih, osam je žena (36,36%).

Pregled realizovanih programa:

- U sedam lokalnih javnih radova u Beranama, Bijelom Polju, Mojkovcu, Nikšiću, Cetinju, Danilovgradu i Herceg Novom uključeno je osam lica RE populacije (četiri žene).
- U državni javni rad „Neka bude čisto" uključeno je 10 lica iz Biroa rada Nikšić, Podgorica, Herceg Novi i Tivat.

Rezulatati aktivnosti trećeg cilja

- Nastavak subvencioniranja teže zapošljivih lica kroz Uredbu o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica;
- Ukjučivanje RE populacije u aktivne mjere zapošljavanja, kroz javne radove, sezonsko zapošljavanje i programe obrazovanja i osposobljavanja za zanimanja;

3. Osnovne karakteristike i kretanja na tržištu rada u toku 2016. godine

3.1. Kretanje osnovnih pokazatelja tržišta rada u 2016. godini

Tržište rada Crne Gore poslednjih nekoliko godina karakterišu izazovi, koji su prisutni u regionu i šire. Najizraženiji su niske stope aktivnosti i zaposlenosti, visoka stopa nezaposlenosti i nezaposlenosti mladih, kao i regionalne razlike u nivoima zaposlenosti i nezaposlenosti.

Takođe, u posebne odlike crnogorskog tržišta rada spadaju: disproporcije između ponude, tražnje i zapošljavanja, sezonski karakter zapošljavanja, relativno veliki broj zapošljavanja strane radne snage, kao i veliki broj lica koji se smatra teže zapošljivim.

Realizacija mjera i aktivnosti definisanih Akcionim planom zapošljavanja za 2016. godinu uslovila je trend oporavka koji se ogleda u smanjenju anketne stope nezaposlenosti uz povećanje zaposlenosti u odnosu na početak godine.

Tako je, prema podacima Monstata (Anketa o radnoj snazi za I i II kvartal 2016. godine), **stopa aktivnosti stanovništva** od 15-64 godine povećana sa 62,7% u prvom kvartalu na 63,6% u drugom, **stopa zaposlenosti** sa 50,6% na 52,3%, a **stopa nezaposlenosti** smanjena sa 19,3% na 17,7%

Kretanje ključnih pokazatelja tržišta rada po kvartalima u periodu 2015-2016 za populaciju 15-64:

ARS 2015-2016: (15-64)	I kvartal		II kvartal		III kvartal		IV kvartal	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Stopa aktivnosti	60,2	62,7	63,9	63,6	63,9	65,1	62,4	62,4
Stopa zaposlenosti	49,1	50,6	52,4	52,3	53,1	53,9	51,1	51,2
Stopa nezaposlenosti	18,4	19,3	18,0	17,7	16,8	17,1	18,0	17,9

Izvor: Monstat, ARS 2015-2016

Navedeni pozitivni trendovi, uslijed uticaja sezonskog zapošljavanja, nastavili su se i tokom III kvartala, kada je stopa aktivnosti bila na nivou od 65,1%, stopa zaposlenosti 53,9%, a stopa nezaposlenosti 17,1%.

Uzimajući u obzir sezonski karakter crnogorske privrede i treći kvartal kao relevantni period, anketni podaci u 2016. godini pokazuju napredak u poređenju sa istim periodom 2015. godine. Naime, prema podacima za treći kvartal 2016. godine u odnosu na isti period 2015. godine, stopa aktivnosti stanovništva od 15-64 godine je povećana sa 63,9% na 65,1%, stopa zaposlenosti sa 53,1% na 53,9%, dok je stopa nezaposlenosti neznatno povećana (16,8:17,1).

Nakon završetka sezone, **tokom IV kvartala** došlo je do pada kod ovih pokazatelja. Stopa aktivnosti (15-64) je iznosila 62,4%, što je 2,7 procentna poena niže u odnosu na treći kvartal 2016. god.; stopa zaposlenosti je iznosila 51,2% ili 2,7 procentna poena niže u odnosu na treći kvatal; stopa nezaposlenosti je iznosila 17,9% što je povećanje za 0.8 procentna poena u odnosu na treći kvartal.U poređenju sa IV kvartalom 2015. godine, nije došlo do znatnijih promjena u kretanju pomenutih indikatora.

Kretanje ključnih pokazatelja tržišta rada u periodu 2015-2016 za populaciju 15-64:

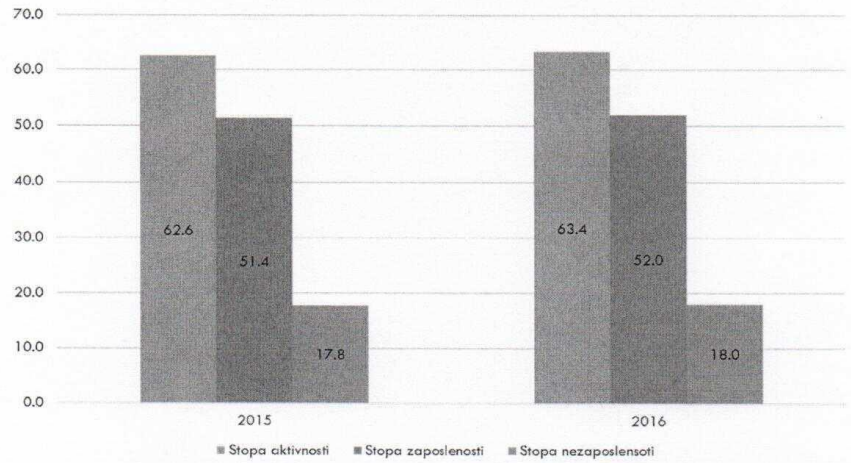

Izvor: Monstat, ARS 2015-2016

Uprkos blagom oporavku tržišta rada u 2016. godini, na šta ukazuju prethodno navedeni anketni podaci, može se konstatovati da jedan od ključnih problema tržišta rada Crne Gore i dalje predstavlja nedovoljna ekonomska aktivnost radne snage, a naročito nedovoljna aktivnost mladih i starijih radnika, kao i žena.

Prisutnost **regionalnih razlika u zaposlenosti i nezaposlenosti** kontinuirana je odlika tržišta rada Crne Gore. Takav trend nastavljen je i u 2016. godini, kada je stopa aktivnosti u primorskom regionu iznosila 56,3%, u središnjem 57,2% a u sjevernom 48,7%; stopa zaposlenosti u primorskom regionu iznosila je 50,9%, u središnjem 49,7% a u sjevernom 31,7%; stopa nezaposlenosti u primorskom regionu iznosila je 9,6%, u središnjem 13,0% a u sjevernom 34,9%;

Ključni pokazatelji tržišta rada u 2016. godini za populaciju 15-64 prema regionima:

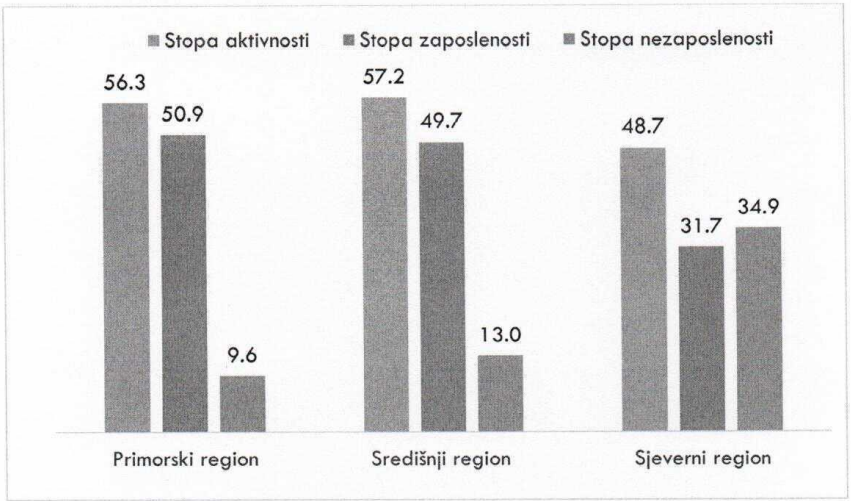

Izvor: Monstat, ARS 2015-2016

Ključni pokazatelji tržišta rada **za mlade** u 2016. godini ukazuju na blago pozitivna kretanja. Naime, prema podacima Monstata (Anketa o radnoj snazi za 2015. i 2016. godinu), stopa aktivnosti stanovništva od 15-24 godine povećana sa 30,2% u 2015. godini na 32,7% u 2016., stopa zaposlenosti sa 18.8% na 21,0%, a stopa nezaposlenosti smanjena sa 37,6% na 35,9%

Kretanje ključnih pokazatelja tržišta rada u periodu 2015-2016 za populaciju 15-24:

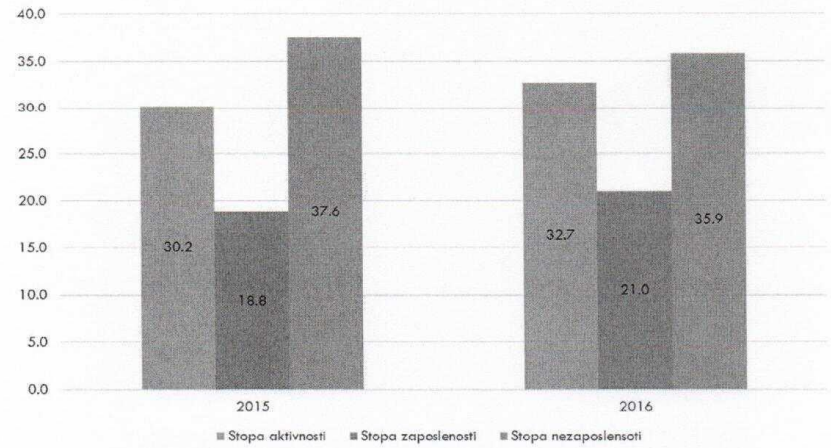

Izvor: Monstat, ARS 2015-2016

Dugoročna nezaposlenost predstavlja jedan od ključnih izazova na tržištu rada Crne Gore. U prethodnih nekoliko godina, učešće dugoročno nezaposlenih lica u ukupnoj nezaposlenosti u kontinuitetu je na visokom nivou, uprkos trendu pada u pomenutom periodu.

Učešće dugoročno nezaposlenih lica u ukupnoj nezaposlenosti 2012-2016:

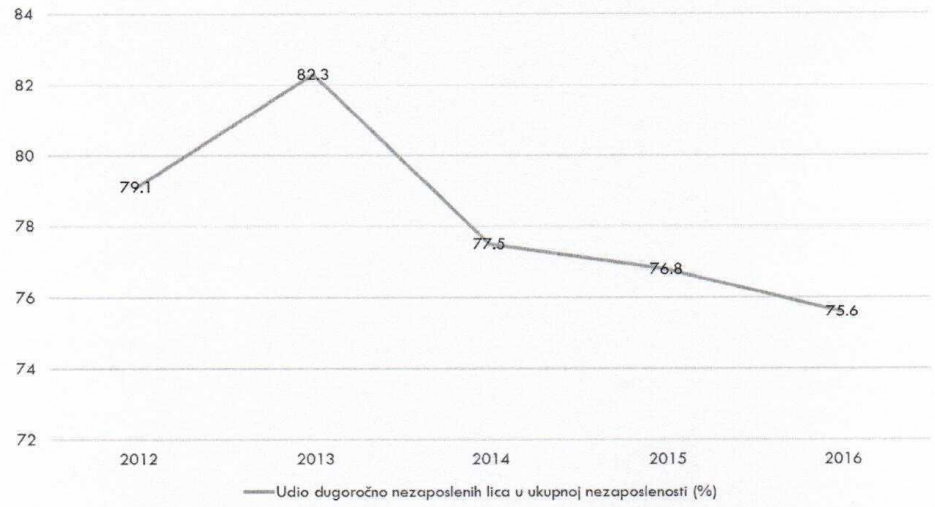

Izvor: Monstat, ARS 2012-2016

Prema administrativnim podacima Monstat-a u 2016. godini, **registrovana zaposlenost** u kontinuitetu je rasla, od januara 2016. godine (170 434) do juna mjeseca (183.329), u kojem je bila za 7,5% veća u odnosu na početak godine, i zadržala se na približno istom nivou sve do septembra mjeseca. Od septembra do decembra 2016. godine registrovana zaposlenost konstantno je opadala da bi na kraju godine dostigla nivo od 177.473 zaposlena lica, što je 4,1% više zaposlenih u odnosu na početak godine. Ovo je uticalo da **prosječna registrovana zaposlenost u 2016. godini bude 1,3% veća u odnosu na 2015. godinu.** Gledano prema sektorima djelatnosti u 2016. godini bilježi se umjeren rast broja zaposlenih u odnosu na 2015. godinu, pa je, najveći rast zabilježen u sektoru građevinarstva (8,7%), zatim u sektoru administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (6,2%) i saobraćaj i skladištenje (4,3%), dok je najveći pad zaposlenosti zabilježen u sektoruvađenje ruda i kamena (13,4%) i poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (9,4%).

Administrativni podaci o broju zaposlenih (2015-2016)

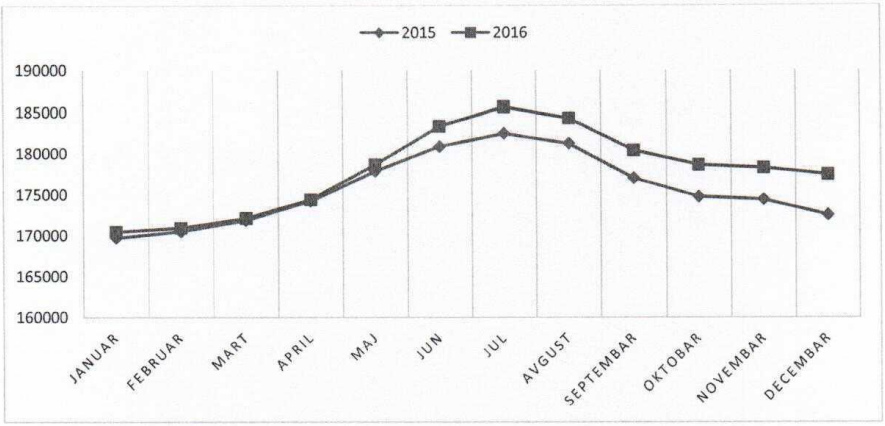

Izvor: Monstat, ARS 2015-2016

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje, krajem juna 2016. godine **broj registrovanih nezaposlenih lica** iznosio je 39.983 ili 28,60% više u odnosu na isti period 2015. godine (31.092). Trend rasta nastavio se i u drugoj polovini 2016. godine tako da je na kraju decembra 2016. godine broj nezaposlenih na evidencijama Zavoda iznosio 49.487, što je 9.496 lica ili 23,74% više u odnosu na kraj 2015. godine (39.991). Visok nivo rasta stope registrovane nezaposlenosti tokom 2016. godine uzrokovan je donošenjem novog zakonskog rješenja koji je vezan za sistem socijalne i dječije zaštite, kao i pripreme oko sprovođenja najnovijeg kruga programa zapošljavanja visokoškolaca.

Administrativni podaci o broju nezaposlenih (2015-2016):

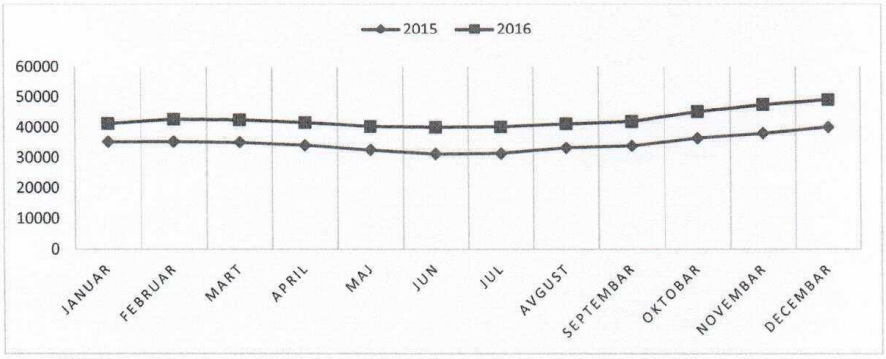

Izvor: ZZZCG

Prijavljivanje slobodnih radnih mjesta, kao jedan od osnovnih pokazatelja apsorpcione moći tržišta, odnosno mogućnosti zapošljavanja, u 2016. godini smanjeno je za 10,38% u odnosu na 2015. godinu (31.880:35.574), što predstavlja posledicu smanjene ekonomske aktivnosti tokom 2016. godine. Istovremeno, došlo je do pada tražnje za nekvalifikovanom radnom snagom za 34,4% (12.957:8.500) pri čemu je ta tražnja činila 26.66% ukupne tražnje u 2016. godini.

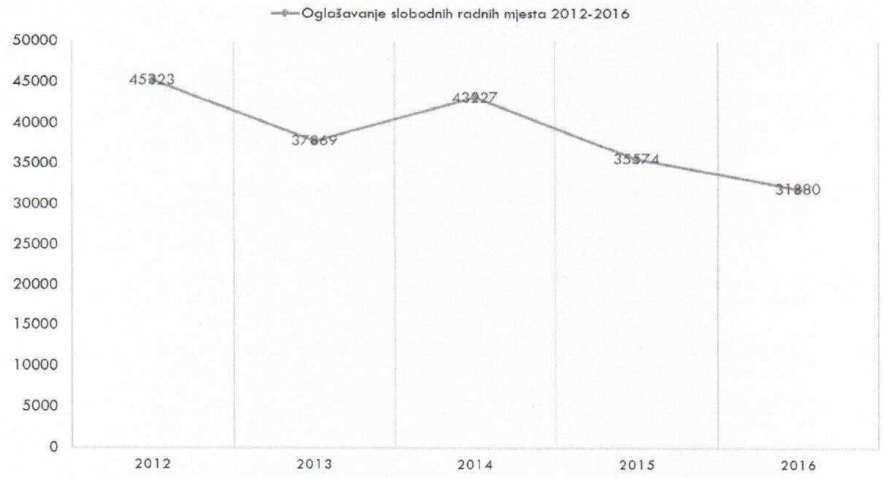

Izvor: ZZZCG

Zapošljavanja stranaca u Crnoj Gori je u prethodnom periodu bilo u stalnom rastu. Međutim, tokom 2015. i 2016. evidentan je trend smanjenja broja izdatih dozvola za privremeni boravak i rad stranaca. U 2016. godini izdato je 14.588 dozvola za rad i zapošljavanje stranaca što je za 2.223 dozbole ili 13,3% manje u odnosu na 2015. godinu.

Sezonsko zapošljavanje je u 2016. godini zabilježilo je pad od 10,8% u odnosu na 2015. godinu. Na sezonskim poslovima je u 2016. godini zaposleno je 9.412 lica sa evidencije nezaposlenih odnosno lica sa evidencije nezaposlenih, odnosno 1.018 manje u odnosu 2015. godinu (10.430).

Izazovi koji i pored zabilježenih pozitivnih trendova u pokazateljima i kontinuiranog sprovođenja mjera i aktivnosti definisanih akcionim planovima, i dalje karakterišu tržište rada, a odnose se na visoku stopu nezaposlenosti, dugoročnu nezaposlenost, nezaposlenost mladih i regionalne razlike u zaposlenosti, odnosno nezaposlenosti.

Za dalju implementaciju Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020, Vlada Crne Gore je krajem decebra 2016. godine donijela **Akcioni plan zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2017. godinu**.

Lista skraćenica

APZ	Aktivne politike zapošljavanja
ARS	Anketa o radnoj snazi
BDP	Bruto domaći proizvod
CSO	Centar za stručno obrazovanje
CSR	Centar za socijalni rad
EU	Evropska unija
IC	Ispitni centar
IPA	Instrument za predpristupnu pomoć
IRF	Investiciono razvojni fond
JLS	Jedinice lokalne samouprave
ME	Ministarstvo ekonomije
MF	Ministarstvo finansija
MN	Ministarstvo nauke
MORT	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
MP	Ministarstvo prosvjete
MPRR	Ministarstvo poljoprvrede i ruralnog razvoja
MRSS	Ministarstvo rada i socijalnog staranja
MZ	Ministarstvo zdravlja
NOK	Nacionalni okvir kvalifikacija
NVO	Nevladine organizacije
PKCG	Privredna komora
RE	Romi i Egipćani
RLjR	Razvoj ljudskih resursa
SS	Socijalni savjet
UIP	Uprava za inspekcijske poslove
UPCG	Unija poslodavaca Crne Gore
ZZZCG	Zavod za zapošljavanje Crne Gore

PRILOG: Tabelarni pregled sprovedenih aktivnosti u 2016. godini

PRIORITET 1: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti

Cilj 1. Stimulisanje kreiranja zaposlenosti i podsticanje konkurentnosti unapređenjem poslovnog okruženja

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija
1.1.1.	Dalje unapređenje biznis ambijenta: - kroz unapređenje postupka izdavanja građevinskih dozvola; - unapređenje rada katastra u dijelu registrovanja nepokretnosti	Pojednostavljena procedura	MF
1.1.2.	Realizacija programa državne pomoći – Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine	Raspisan je jedan Javni poziv za učešće u Programu. Program je uspješno realizovan kroz podršku 6 klastera. Ukupan iznos dodijeljenih subvencija: 23.687,46 EUR	ME
1.1.3.	Finansijska podrška za mala i srednja preduzeća i porodični biznis	Direktno je plasirano 340 kredita ukupnog iznosa 91,2 mil EUR, dok je putem komercijalnih banaka plasirano 116 kredita na iznos od 37,2 mil EUR Zahvaljujući kreditnim plasmanima IRF-a, otvoreno je i/ili sačuvano ukupno 6.711 radnih mjesta.	IRF
1.1.4.	Realizacija Programa podsticanja razvoja konkurentnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu CG i manje razvijenim jedinicama lokalne samoupave	U okviru predmetnog programa podržano je 35 privrednih subjekata, dok je u 2016. godini njih 27 i dalje u sistemu podrške.	ME/ IRF
1.1.5.	Realizacija programa državne pomoći - Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda	Raspisan je jedan Javni poziv za učešće u Programu. Program je uspješno realizovan kroz podršku 30 privrednih subjekata. Korisnici Programa imali su period do	ME

	poslovanja za period 2014-2016.	kraja februara 2017. god. za implementaciju aktivnosti, tako da su do kraja 2016. god. isplaćene subvencije u iznosu od 21.713 EUR, a krajem februara 2017. god. ostali iznos od 59.081 EUR	
1.1.6.	Podsticaj razvoja biznis zona	Usvojena Uredba o biznis zonama	ME/ JLS
1.1.7.	Podsticanje direktnih investicija kroz realizaciju Uredbe o podsticanju direktnih investicija	Objavljen je II Javni oglas za učešće u postupku dodjele sredstava za podsticanje direktnih investicija; Vlada Crne Gore donijela je Odluku o dodjeli sredstava za podsticanje direktnih investicija; Vlada Crne Gore zaključila je ugovore o korišćenju sredstava za podsticanje direktnih investicija	Savjet za razvojne projekte
1.1.8.	Unapređenje rada Socijalnog savjeta i socijalnog dijaloga kroz razvoj kolektivnog pregovaranja i sagledavanje uticaja ekonomske politike na tržište rada	Aktivnosti Socijalnog savjeta nisu realizovane u skladu sa planiranom dinamikom	SS / MRSS
1.1.9	Unapređenje rada inspekcije rada sa ciljem efikasnije zaštite prava radnika i sprečavanja neprijavljenog rada	Tokom 2016. godine Inspekcija rada izvršila je ukupno 10.063 inspekcijskih pregleda (u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja 7.508 i u oblasti zaštite i zdravlja na radu 2.555) i to redovnih 6.143, po inicijativi 1.853 i kontrolnih 2.067, u kojima je utvrdila ukupno 5.254 nepravilnosti. U pomenutom periodu, Inspekcija rada je tokom sprovođenja aktivnosti inspekcijskog nadzora u nezakonitom radu zatekla 1.977 lica, a nakon preduzetih mjera od strane Inspekcije rada njih 757 (256 stranaca i 501 crnogorski državljanin) zasnovali su radni odnos u skladu sa Zakonom o radu i Zakonom o strancima	UIP /Inspekcija rada
1.1.10.	Realizacija istraživanja/testiranja Hoganovim testom visokoškolaca koji su učestvovali u Programu stručnog osposobljavanja lica sa	Sprovedeno istraživanje	MRSS

	stečenim visokim obrazovanjem		
1.1.11.	Realizacija IPA projekta Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanja: • Ugovor o uslugama • Sprovođenje grant šeme	U dijelu implementacije IPA projekta Efikasne i inkluzivne mjere politike zapošljavanja, u toku je sprovođenje projekta "Aktivne mjere tržišta rada za zapošljivost", dok je započeta i realizacija grant šeme "Mladi, žene i dugoročno nezaposleni na tržištu rada". Pomenuti projekti nastaviće sa realizacijom u 2017. godini.	MRSS
1.1.12.	Izrada pozicionog dokumenta o politici zapošljavanja	Uz podršku Međunarodne organizacije rada, UPCG je izradila i javnosti prezentovala strateški dokument - *Neusklađenost tržišta rada i obrazovanog sistema u Crnoj Gori*	UPCG
1.1.13.	Implementacija projekta „Uprava po mjeri gradjana i biznisa"	U okviru kampanje „Bez barijera. Da posao ne stoji"održan je okrugli sto sa privrednicima iz sjevernog regiona, koji je okupio 19 učesnika od čega 6 žena U okviru iste kampanje, organizovana dva okrugla stola sa privrednicima u Baru i Kotoru (42 učesnika, 15 žena) Predstavljeni rezultati kampanje „Bez barijera. Da posao ne stoji" (u partnerstvu sa glavnim implementatorom projekta - UNDP-om)	UPCG

Cilj 2. Povećanje efikasnosti mjera aktivne politike zapošljavanja sa posebnim naglaskom na uključivanje na tržište rada mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica

	MJERE / AKTIVNOSTI **2016**	**REZULTAT / INDIKATOR**	**Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija**
1.2.1.	Realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica	Realizovani programi obrazovanja i osposobljavanja, za 454 nezaposlena lica, u saradnji sa 27 organizatora obrazovanja odraslih. Programi sticanja stručnih kvalifikacija realizovani su za 353, a programi sticanja znanja i vještina za 101 nezaposleno lice.	ZZZCG

1.2.2.	Realizacija javnih radova, programa društvene brige o djeci i mladima, zaštite lica sa invaliditetom, zaštite životne sredine, pomoći starim licima, obrazovnih, kulturnih i drugih programa od javnog interesa, za prioritetno, dugoročno nezaposlena lica	U javnim radovima zaposleno je 1.096 lica sa evidencije Zavoda za zapošljavanje	ZZZCG
1.2.3.	Program osposobljavanja za rad kod poslodavca	Realizacijom programa osposobljavanja, 250 nezaposlenih lica koja nijesu bila u radnom odnosu u poslednjih 12 mjeseci, zaposlila su se kod poslodavaca koji su sproveli program.	ZZZCG
1.2.4.	Program osposobljavanja za samostalan rad	Realizovan program za 71 nezaposleno lice bez iskustva u nivou obrazovanja stečenim, prije manje od dvije godine. Na planu realizacije programa, ostvarena je saradnja sa 51 poslodavcem iz privatnog sektora koji su ostvarili neto porast broja zaposlenih u odnosu na prosječan broj zaposlenih u poslednjih 12 mjeseci i obezbijedili prostorne, tehničke i kadrovske uslove za uspješno sprovođenje programa.	ZZZCG
1.2.5.	Pilot program: „Mladi su naš potencijal pružimo im šansu“	Program je realizovan u trajanju od 12 mjeseci. Stimulišući zapošljavanje mladih u opštinama prebivališta, programom je obuhvaćeno 49 lica sa stečenim visokim obrazovanjem, od kojih 60% lica ženskog pola.	ZZZCG
1.2.6.	Pilot program „Stimulisanje zapošljavanja lica sa stečenim srednjim obrazovanjem“	Ovaj program nije realizovan kao pilot već kao program osposobljavanja za samostalan rad lica sa stečenim srednjim obrazovanjem.	ZZZCG
1.2.7.	Ostali programi za dugoročno nezaposlena lica	Realizovan je Pilot program „Stop sivoj ekonomiji“ kojim je obuhvaćeno 100 nezaposlenih visokoobrazovanih lica, do 29 godina života , sa radnim iskustvom u	ZZZCG

		najkraćem trajanju od devet mjeseci, od kojih 56 % lica ženskog pola. Program je sproveden u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Ministarstvom finansija, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Upravom za inspekcijske poslove, Upravom policije i Poreskom upravom, uz ekspertsku pomoć nosioca EU projekta „Aktivne mjere tržišta rada za zapošljivost"	
1.2.8.	Program profesionalne orijentacije licima kojima su ove programske aktivnosti potrebne	U 2016. godine, najveći broj korisnika koristio je uslugu individualnog profesionalnog informisanja (3.796 lica, od kojih su se 2.685 lica nalazila u evidenciji nezaposlenih), zatim, usluge grupnog profesionalnog informisanja (3.186 lica). Psihološka obrada servisirana je za 372 korisnika, a individualno profesionalno savjetovanje za 711 nezaposlenih lica i 515 lica koja su u procesu školovanja. Grupnim profesionalnim savjetovanjem obuhvaćeno je 1.146 lica. Proces selekcije organizovan je za 384 lica.	ZZZCG
1.2.9.	Unapređenje nivoa povezanosti poslodavaca i nezaposlenih putem informacionog sistema i razvoja vidova neposredne komunikacije (informatičko povezivanje, sajmovi zapošljavanja, okrugli stolovi)	ZZZCG učestvovao i bio ko-organizator sajmova zapošljavanja (Summer Job - u Podgorici, Kotoru i Bijelom Polju, Career tim u Atlas kapital centru, Sajmu turizma u Budvi, Sajmu zapošljavanja u Portomontenegu Tivat)	ZZZCG
1.2.10.	Unapređenje saradnje i razmjene podataka između CSR i ZZZCG prilikom sprovođenja individualnog plana aktivacije	-	ZZZCG/CSO/ MRSS
1.2.11.	Stimulisanje zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima	Program stimulisanja zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima u zimskoj turističkoj sezoni »Mladi u zimskom turizmu«. U Programu je učestvovalo 9 poslodavaca. Ukupan broj odobrenih subvencija poslodavcima, za nova sezonska zapošljavanja u periodu 01.12.2015 do 01. 03.2016. godine, iznosio je 37, a subvencionisani iznos 3.499,80€. Ukupan broj lica za čije su zapošljavanje odobravane subvencije	ZZZCG

		poslodavcima iznosio je 19.	
1.2.12.	Pružanje podrške unapređenju sticanju znanja, vještina i kompetencija mladih sa visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva	Program stručnog osposobljavanja, u četvrtom ciklusu realizacije - 2015/16. god., realizovan je za 3.319 lica sa stečenim visokim obrazovanjem, bez iskustva u nivou obrazovanja.	ZZZCG / Uprava za kadrove / Vlada CG
1.2.13.	Subvencije za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica	Uredbom o subvencionisanju zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, obuhvaćeno je zapošljavanje 5.577 lica	MRSS, MF, ZZZCG, PU
1.2.14.	Realizacija obuka za poslodavce i zaposlene	Unija poslodavaca Crne Gore, u 2016. godini realizovala je ili učestvovala u realizaciji 17 događaja na temu edukacije poslodavaca i zaposlenih	UPCG

Cilj 3:Obezbjeđivanje veće zaposlenosti u nerazvijenim područjima Crne Gore

.

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	**REZULTAT / INDIKATOR**	**Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija**
1.3.1.	Stimulisanje preduzetništva kroz kredite za samozapošljavanje za nezaposlena lica, čiji su nosioci žene i koji se realizuju u manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave	U 2016. godini finansirano je 25 kredita, ukupne vrijednosti 160.000,00 Eur, namijenjenih otvaranju 32 nova radna mjesta. Od ovog broja, 19 finansiranih kredita (76%) je za nezaposlena lica i 6 kredita (24%) za pravna lica.	ZZZCG
1.3.2.	Finansijska i savjetodavna podrška za one koji otpočinju posao, posebno na sjeveru Crne Gore, kako bi se promovisao agro turizam i drugi alternativni oblici ekonomske aktivnosti, kao što su zeleni poslovi	Projekti bespovratne podrške investicijama u poljoprivredi: IPARD like I: Broj potpisanih ugovora za dodjelu bespovratne podrške – 286; Do sada je realizovano 156 projekata. IPARD like II: Broj potpisanih ugovora za dodjelu bespovratne podrške – 33 čija je realizacija u toku.	MPRR/MF-sektor za upravljanje EU sredstvima
1.3.3.	Sprovođenje obuka za preduzetnke i lica koja započinju biznis	Održano je sedam edukacija "Pružanje osnovnih znanja iz preduzetništva". Edukacijama je prisustvovalo 40 lica.	ZZZCG / MSP

		Održano sedam seminara "Pružanje specijalističke obuke i edukacije iz oblasti poslovnih vještina korisnicima kredita ZZZCG za zapošljavanje" kojima je prisustvovalo 140 korisnika kredita.	

PRIORITET 2: Efikasno funkcionisanje tržišta rada

Cilj 1: Usaglašavanje sa evropskom regulativom politike zapošljavanja i socijalne politike

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija
2.1.1.	Pripremne aktivnosti na izradi novog Zakona o radu	Formirana radna grupa za izradu Zakona	MRSS
2.1.2.	Pripremne aktivnosti na izradi novog Zakona o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti	Formirana radna grupa i obezbjeđena ekspertska pomoć	MRSS

Cilj 2: Promovisanje fleksigurnosti i smanjivanje rigidnosti zakonodavne zaštite zaposlenja

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija
2.2.1.	Promovisanje fleksibilnosti na tržištu rada i povećanje efikasnosti posredovanja u zapošljavanju kroz razvoj agencija za ustupanje i agencija za zapošljavanje	U 2016. godini registrovane su četiri nove agencije za privremeno ustupanje zaposlenih i jedna agencija za zapošljavanje	Agencije/ MRSS
2.2.2.	Unapređenje rada Socijalnog savjeta i socijalnog dijaloga kroz razvoj kolektivnog pregovaranja i	Aktivnosti Socijalnog savjeta nisu realizovane u skladu sa planiranom dinamikom	

	sagledavanje uticaja ekonomske politike na tržište rada		SS / MRSS

Cilj 3: Podsticanje formalizacije neformalne zaposlenosti

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija
2.3.1.	Implementacija preporuka iz Izvještaja o realizaciji projekta – Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka (NHDR) – »Neformalna ekonomija: prevazilaženje isključenosti i marginalizacije«.	Mjera se sprovodi u kontinuitetu	MRSS/MF/ MEK/MP/M PRR/MK/M ORT/MZ
2.3.2.	Sprovođenje aktivnosti inspekcije rada u cilju tranzicije iz neformalne u formalnu zaposlenost	U 2016. godini, 1.915 lica uvedeno je u formalnu zaposlenost, nakon preduzetih mjera Inspekcije rada a u skladu sa Zakonom o radu i Zakonom o strancima	UIP/Inspek cija rada

PRIORITET 3: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada

Cilj 1: Promovisanje pristupa i učešća odraslih u cjeloživotnom učenju

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija
3.1.1.	Prezentovanje izvještaja o sprovedenom istraživanju „Od škole do posla“	Prezentovan izvještaj	MRSS/MO NSTAT/ILO
3.1.2.	Organizovanje različitih aktivnosti (Manifestacija:“Dani obrazovanja odraslih“ i dr.) u cilju promovisanja obrazovanja odraslih	Organizovana 15. po redu manifestacija „Dani obrazovanja odraslih“	MP/CSO
3.1.3.	Obilježavanje međunarodnog dana pismenosti	Obilježen Međunarodni dan pismenosti sa organizacijom okruglog stola na temu unapređenje programa pismenosti.	MP/CSO
3.1.4.	Obilježavanje međunarodnog dana starijih osoba	Obilježen Međunarodni dan starijih osoba „Otvorimo svoja vrata za polaznike treće životne dobi	MP/CSO/M RSS

3.1.5.	Unapređenje procedura priznavanja neformalnog i informalnog učenja	Urađene revizije metodologija za izradu standarda zanimanja, standarda kvalifikacije i obrazovnih programa koje mogu dati doprinosu unapređenja procedura. Sprovedene aktivnosti na pripremi koncepta za druge kvalifikacije	MP/CSO/MRSS/IC
3.1.6.	Andragoško osposobljavanje kadra koji radi u obrazovanju odraslih	Realizovan kompletan Programa andragoškog osposobljavanja za nastavni kadar Dnevnog centra Pljevlja i Srednje stručne škole Pljevlja - 26 nastavnika i za prdedstavnike licenciranih organizatora iz Podgorice Realizovana 2 modula(2 jednodnevna seminarai) Programa andragoškog osposobljavanja za nastavni kadar Gimnazije u Kotoru – 25 nastavnika Održana radionica na temu »Ciljevi i ishodi učanja« za zaposlene iz Uprave za kadrove 09.septembra	CSO
3.1.7.	Podrška školama radi širenja mreže organizatora obrazovanja odraslih koji posjeduju licencu za realizaciju programa	U 2016. godini za realizaciju programa obrazovanja licencirano je sedam organizatora obrazovanja odraslih, dvije stručne škole i jedan univerzitet.	MP / CSO, škole
3.1.8.	Poboljšanje obrazovne ponude za različite ciljne grupe	Akreditovano 12 programa za različite ciljne grupe.	CSO/škole
3.1.9.	Sprovođenje programa karijerne orijentacije u stručnim školama	Organizovana obuka za 50 nastavnika iz 9 srednjih škola. Organizovana obuka za realizaciju karijerne orjentacije u 11 stručnih škola za 32 nastavanika uz podršku projekta Ipa , komponenta IV.	MP/CSO, Zavod za školstvo
3.1.10.	Promovisanje stučnog obrazovanja orjentisanog prema potrebama tržišta rada i strateškim opredjeljenjima Crne Gore	U cilju promocije stručnog obrazovanja organizavano je pet takmičenja, dva sajma takmičarskog tipa, kaoi I Sajam stručnog obrazovanja iz različitih stručnih oblasti, na kojima je učestvovalo 548 učenika.	CSO/MP, škole, PKCG, UPCG
3.1.11.	Povećanje stepena informisanosti građana o značaju i mogućnostima koje pruža sistem neformalnog obrazovanja	Objavljen i odštampan Vodič za neformalno obrazovanje odraslih	CSO/MP ZZZCG (biroi rada), licencirani organizatori obrazovanja odraslih i dr.

3.1.12.	Analiza stanja obrazovanja odraslih u cilju jačanja ovog segmenta obrazovnog sistema	Održana tri sastanka radne grupe i urađene analize pojedinih oblasti	CSO/MP/PKCG/UPCG/Sindikati, lokalne samouprave, NVO, licencirani organizatori obrazovanja odraslih

Cilj 2: Unapređenje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i usaglašavanje sa potrebama tržišta rada

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	**REZULTAT / INDIKATOR**	**Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija**
3.2.1.	Obuka sektorskih komisija za pisanje ishoda učenja	Organizovana obuka za sektorske komisije iz oblasti elektrotehnike, ekonomije, građevine, mehatronike i tekstilstva za pisanje ishoda učenja. Obučeno 105 članova radnih grupa za izradu standarda zanimanja za pisanje ishoda učenja.	MP/CSO
3.2.2.	Analiza postojeće i izrada/unapređenje metodologije, modela i instrumenata za istraživanje tržišta rada, koji su potrebni za usklađivanje ponude različitih tipova kvalifikacija sa potrebama tržišta rada.	Pripremljen metodološki okvir za istraživanja u svrhu predviđanja vještina. Pripremljeni su instrumenti za analizu tržišta rada koje će koristiti sektorske komisije i druge zainteresovane strane	MP/sektorske komisije, CSO, PKCG, UPCG
3.2.3.	Sprovođenje istraživanja o nedostajućim vještinama i kvalifikacijama na tržišta rada	Sprovedeni programi osposobljavanja za članove nadležnih institucija i sektorskih komisija	MP/sektorske komisije, CSO, PKCG, UPCG
3.2.4.	Analiza postojećih kvalifikacija u oblasti stručnog obrazovanja radi utvrđivanja potrebe za njihovim osavremenjavanjemi/ili razvojem novih	Utvrđen je predlog dinamike razvoja kvalifikacija za koje su usvojene inicijative i standardi u 2015. godini i ranije. Napravljen je i plan razvoja kvalifikacija po sektorima u okviru IPA Projekta, za školsku 2017/2018 godinu. U koordinaciji Centra za stručno obrazovanje, Ministarstva prosvjete i radne grupe IPA projekta za istraživanje tržišta rada, uz saglasnost Koordinacione radne grupe	CSO/sektorsk ekomisije, PKCG, UPCG

		projekta, odlučeno je da prioritetni podsektori (područja rada), budu Elektrotehnika (oblast Energetika), Ekonomija, Ugostiteljstvo i Građevina. U okviru njih, predložene su kvalifikacije različitih nivoa obrazovanja koje će biti pripremljene za školsku 2016/2017 i 2017/2018 godinu i usaglašen je plan izrade dokumenata. Prema Projektu, planirano je da se do kraja drugog kvartala 2017.godine, uradi 20standarda zanimanja, 20 standarda kvalifikacija i 10 obrazovnih programa.	
3.2.5.	Priprema standard zanimanja, standard kvalifikacija, programa i ispitnih kataloga	U toku je izrada 23 standarda zanimanja i 10 standarda kvalifikacije	CSO/sektorske komisije, Savjet za kvalifikacije
3.2.6.	Priprema posebnih programa obrazovanja za odrasle i ispitnih kataloga za provjeru neformalno I informalno stečenih znanja	Usvojen je Program obrazovanja za sticanje struče kvalifikacije Sportski administrator/Sportska administratorka Pripremljeni i usvojeni su programi za sticanje stručnih kvalifikacija: Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma/kinja i Egipćana/Egipćanki u oblasti zdravstva i Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma/kinja i Egipćana/Egipćanki u oblasti obrazovanja Pripremljeni su i usvojeni na nadležnom savjetu: Program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije Pčelar/ka Program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije Čuvar/ka lovišta – rezervataProgram obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije Pirotehničar/ka Program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije Instruktor/ka vožnje motornih vozila Pripremljena tri programa za profesionalne roniocie druge i treće kategorije za obavljanje različitih poslova Pripremljen poslovno-tehnički sekretar	CSO/sektorsk komisije ,Savjet za kvalifikacije
3.2.7.	Priprema modularizovanih obrazovnih programa za nivoe II-V	Urađeno 5 modularizovanih programa nivoa II-V	CSO/ Odbor za stručno obrazovanje, Nacionalni savjet za obrazovanj

			e
3.2.8	Obuka ispitivača u postupku provjere prethodno stečenih znanja	Ukupno su obučena 67 ispitivača, od toga šest u 2016. godini – to je bio odziv na javni poziv za ispitivače.	IC
3.2.9.	Sprovođenje postupka provjere za prethodno stečena znanja	Sproveden postupak provjere za 25 zainteresovanih kandidata	IC /organizatorobrazovanja odraslih
3.2.10.	Povezivanje visokog obrazovanja i istraživanja sa privredom.		MP, Ustanove visokog obrazovanja
3.2.11.	Istraživanje među mladima, poslodavcima i obrazovnim institucijama radi identifikovanja glavnih prepreka za zapošljavanje iz ugla ključnih kompetencija i socijalnih-emocionalnih vještina	Sprovedeno je istraživanje o preprekama za zapošljavanje mladih	Partneri UNICEF-u: MRSS/MP/ Uprava za mlade i sport, UPCG/ZZZ CG
3.2.12.	Analiza postojećih servisa i programa podrške mladima i izrada preporuka, sa posebnim fokusom na podršku zapošljivosti	Pripremljena je analiza servisa i programa podrške mladima sa fokusom na podršku zapošljivosti	Partneri UNICEF-u: MRSS/MP/ Uprava za mlade i sport, UPCG/ZZZ CG
3.2.13.	Razvijanje akcionih planova za programe za zapošljavanje mladih koji su zasnovani na rodnoj jednakosti i podacima/dokazima (evidence-based), na osnovu ankete School-to-Work (od škole do posla), kao i odgovarajućih konsultacija	Izrađena Bijela knjiga: preporuke za unapređenja zapošljavanja mladih u Crnoj Gori	Partneri ILO: MRSS, ZZCG, MPS, MF, MEK, socijalni partneri
3.2.14.	Razvoj kvalifikacija nižeg, srednjeg i višeg stručnog obrazovanja, zasnovanih na ishodima učenja, baziranih na standardima zanimanja u skladu sa potrebama tržišta rada i uključivanje poslodavaca u njihovu izradu	U skladu sa utvrđenom dinamikom razvoja kvalifikacija,urađeno je i usvojeno 15 standarda zanimanjai 16 standarda kvalifikacije.	CSO/MP,/Sektorske komisije, nastavnici, poslodavci
3.2.15.	Prilagođavanje obrazovnih programa licima sa posebnim obrazovnim potrebama u cilju njihovog lakšeg uključivanja na	Centar za stručno obrazovanje pripremio 2 modularizovana obrazovna programa nivoa II	CSO/MP

	tržište rada		
3.2.16.	Povećanje broja učenika koji realizuju praktično obrazovanje kod poslodavaca uključivanjem većeg broja poslodavaca u relizaciju praktične nastave i profesionalne prakse	Povećan broj učenika koji realizuje praktično obrazovanje kod poslodavaca u odnosu na podatke o realizaciji praktične nastave iz 2015.godine,	Škole, poslodavci / CSO
3.2.17.	Organizacija radionica i seminara za nastavnike stručno teorijskih predmeta i praktične nastave u cilju njihovog stručnog usavršavanja	Od januara 2016. godine, realizovana su 3 programa iz Kataloga programa stručnog usavrsavanja nastavnika za 2015/16 kroz ukupno 7 obuka za oko 217 nastavnika. Tri obuke su realizovane u centralnoj regiji (Podgorica), a po dvije u južnoj (Bar i Tivat) i sjevernoj regiji (Berane i Pljevlja). Realizovani su sledeći programi: Izrada multimedijalnog priručnika za nastavu, Organizacija nastave i Ujednačavanje kriterijuma ocjenjivanja (dio programa Ocjenjivanje učenika u srednjim stručnim školama).	CSO
3.2.18.	Unapređenje preduzetničkih vještina učenika/polaznika u cilju njihovog samostalnog uključivanja na tržište rada po završetku školovanja	Školske 2015/16. registrovano je 62 preduzeća za vježbu i izdate su potvrde o registraciji kod Centralnog registra i Poreske uprave. U školskoj 2015/16.godini, Centar za stručno obrazovanje je realizovao niz aktivnosti u pravcu razvoja preduzetničkog učenja kroz realizaciju koncepta "Preduzetnički klubovi u srednjim školama" u određenom broju srednjih stručnih škola i gimnazijama u Crnoj Gori. Organizovano je četiri seminara i dva sastanka sa 20 nastavnika iz 12 srednjih stručnih škola i dvije gimnazije iz Podgorice i Danilovgrada.	CSO / poslodavci
3.2.19.	Nastavak rada na dokumentima koja prate metodologiju obezbjeđivanja i unapređenja kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama stručnog obrazovanja i obrazovanja odraslih	Urađena radna verzija zajedničke metodologije Zavoda za školstvo i Centra za stručno obrazovanje za obezbjeđivanje i unapređivanje kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada.	CSO

3.2.21.	Redovno vrednovanje rada ustanova, njihovih programa ili sistema osiguranja kvaliteta od strane eksternih nadzornih tijela	Vrednovan rad 10 škola i 5 organizatora obrazovanja odraslih	CSO
3.2.22.	Jačanje sistema monitoringa i evaluacije kvaliteta obrazovnog sistema, koje uključuje unapređenje kapaciteta institucija i pojedinaca koji učestvuju u procesu eksternog ocjenjivanja kvaliteta i unapređenje kapaciteta ustanova za sprovođenje mehanizama internog obezbjeđenja kvaliteta	U ovoj godini nije realizovana obuka za eksterne evaluatore, ali su određeni spoljni saradnici sa iskustvom u upravljanju u obrazovnim ustanovama po potrebi uključivani u proces evaluacije.	CSO, škole

PRIORITET 4: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

Cilj 1:Unapređenje socijalne inkluzije i sistema socijalne i dječje zaštite, u cilju bolje pokrivenosti i aktivacije ranjivih grupa

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	**REZULTAT / INDIKATOR**	**Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija**
4.1.1.	Unapređenje saradnje kroz sprovođenje zajedničkih obuka CSR i ZZZCG, kada je u pitanju uključivanje teže zapošljviih lica na tržište rada	Unapređene vještine 40 službenika ZZZCG, područnih jedinica ZZZCG, Centara za socijalni rad i socijalnih partnera, za pružanje relevantne pomoći osobama s invaliditetom i RE populaciji u cilju unaprijeđenja njihove zapošljivosti i socijalne integracije	MRSS/ CSR/ ZZZCG
4.1.2.	Unapređenje stručnih znanja zaposlenih u CSR putem sprovođenja akreditovanih programa obuke	Realizacija ove mjere planirana je za 2017. godinu	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu/CSR
4.1.3.	Sprovođenje mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja	-	MRSS/CSR /ZZZ/socijal ni partneri

4.1.4.	Unapređenje sistema prikupljanja podataka i analize indikatora koji se koriste za monitoring sistema socijalne i dječje zaštite, kroz izgradnju informacionih sistema ustanova socijalne i dječje zaštite i njihovo povezivanje sa informacionim sistemima centara za socijalni rad	Izgradnja druge faze ISIS-a odvijala se planiranom dinamikom tokom 2016. godine. Urađeni su informacioni sistemi ustanova. Ustanove su povezane sa CSR tako da se smještaj u ustanove obavlja preko jedinstvenog IS. Na taj način omogućena je bolja razmjeena informacija izmeđi centara I ustanovakao I dalji interaktivni rad sa korisnicima usluga smještaja.	MRSS/CSR /ustanove socijalne i dječje zaštite
4.1.5.	Razvoj usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou	Tokom 2016. otpočela realizacija projekta „Pomoć u kući" kojim je obuhvaćeno 16 opština u Crnoj Gori. Ukupno je upošljeno 109 gerento domaćica i obuhvaćeno je 1100 korisnika. Takođe, sprovodi se i pilot projekat jedinstvene i besplatne SOS linije za žene i djecu žrtve nasilja u porodici.	MRSS/pružaoci usluga

Cilj 2: Integracija u obrazovanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	**REZULTAT / INDIKATOR**	**Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija**
4.2.1.	Profesionalno informisanje i savjetovanje teže zapošljivih lica i lica sa invaliditetom pri izboru ili promjeni zanimanja, obrazovanja i drugih odluka u vezi sa obrazovanjem i zapošljavanjem	Teže zapošljiva lica i lica sa invaliditetom su uključena u opšte programe profesionalne orijentacije	ZZZCG
4.2.2.	Uključivanje lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja	Uključeno je 29 lica sa invaliditetom u programe javnih radova.	ZZZCG
4.2.3.	Rad komisije za profesionalnu rehabilitaciju	Prvostepene komisije u toku 2016. godine donijele nalaz i mišljenje o utvrđenom procentu invaliditeta za 3598 lica. Drugostepena komisija je devet žalbi odbila kao neosnovane, jedno rješenje poništila i predmet vratila prvostepenoj	ZZZCG

		komisiji na ponovni postupak i prihvatila jednu presudu Ustavnog suda.	
4.2.4.	Sprovođenje mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom	U mjere profesionalne rehabilitacije ukupno je uključeno 210 lica (205 lica sa invaliditetom i pet ostalih teže zapošljivih lica), iz evidencije svih područnih jedinica, kod dva izvođača (ZOPT – 95 lica, Pamark – 115 lica). Od ukupnog broja uključenih, 118 je žena (116 žena sa invaliditetom i dvije teže zapošljive) (56,19%). U toku 2016. godine u radnom odnosu je bilo 30 lica sa invaliditetom koji su bili uključeni u proces profesionalne rehabilitacije u 2016. godini (14 žena). Ova lica su se zapošljavala uglavnom kroz projektne aktivnosti, u okviru realizacije grant šema.	ZZZCG/ poslodavci
4.2.5.	Finansiranje grant šema za podsticanje zapošljavanja lica sa invaliditetom	Realizovana su 53 projekta profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom. Za realizaciju ovih projekata utrošeno je 982.695,84 Eur.	ZZZCG
4.2.6.	Podrška razvoja preduzetništva lica sa invaliditetom	Nije bilo zahtjeva za ovu vrstu podrške od strane lica sa invaliditetom.	ZZZCG
4.2.7.	Realizovanje programa i projekata za psihološko osnaživanje dugoročno nezaposlenih lica radi uključivanja u programe aktivne politike zapošljavanja i programe profesionalne rehabilitacija	Broj dugoročno nezaposlenih lica koja su učestvovala u programima profesionalne orijentacije proporcionalan je ukupnom broju dugoročno nezaposlenih lica na evidenciji nezaposlenih lica.	ZZZCG/ NVO
4.2.8.	Unapređenje zapošljavanja lica sa invaliditetom kroz subvencioniranje zapošljavanja lica sa invaliditetom	U 2016. godini, zaposleno je 245 lica sa invaliditetom kod 181 poslodavca. Na neodređeno vrijeme zaposleno je 65 lica sa invaliditetom, a na određeno vrijeme zaposleno je 180 lica (ova lica su više puta zasnivala radni odnos na određeno vrijeme u toku tekuće godine ili im je prestao radni odnos). Poslodavcima koji su zapošljavali lica sa invaliditetom priznato je pravo na subvenciju zarade	ZZZCG

Cilj 3: Uključivanje društveno ranjivih grupa na tržište rada

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija
4.3.1.	Nastavak programa subvencionisanog zapošljavanja teže zapošljivih lica posebno RE populacije	U 2016. godini subvencionisano je zapošljavanje 5.577 lica	PU
4.3.2.	Informisanje I/RL o pravima po osnovu nezaposlenosti	Aktivnost se sprovodi u kontinuitetu	ZZZCG
4.3.3.	Realizacija programa obrazovanja, za sticanje stručne kvalifikacije za RE populaciju	U program obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje „frizer za žene", u Podgorici, uključene su četiri žene.	ZZZCG
4.3.4.	Realizacija programa javnih radova za RE populaciju	U periodu 01.01.2016 – 31.12.2016. godine u programe javnih radova uključeno je 18 pripadnika populacije Roma i Egipćana. Od ukupnog broja uključenih, osam je žena (36,36%). U sedam lokalnih javnih radova u Beranama, Bijelom Polju, Mojkovcu, Nikšiću, Cetinju, Danilovgradu i Herceg Novom uključeno je osam lica RE populacije (četiri žene). U državni javni rad „Neka bude čisto" uključeno je 10 lica iz Biroa rada Nikšić, Podgorica, Herceg Novi i Tivat.	ZZZCG

Cilj 4: Stvaranje uslova za razvoj socijalnog/društvenog preduzetništva

	MJERE / AKTIVNOSTI 2016	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija
4.4.1.	Organizovanje okruglog stola na temu razvoja socijalnog preduzetništva	Održani okrugli sto i obuka za zaposlene iz Ministarstva rada i socijalnog staranja i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore	MRSS